

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1'2019

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 2 від 15 січня

2019 р.) та Вченою Радою Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського (Протокол № 3 від 17 січня 2019 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 21.01.2019

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2019
© "Економіка. Фінанси. Право",
2019

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, головний науковий співробітник Наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бондар Валерій Петрович, д.е.н., керуючий партнер аудиторської фірми "HLB UKRAINE", член Ради Аудиторської палати України, член ФПБАУ

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єр міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної Академії управління персоналом (МАУП), Заслужений працівник освіти України

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедрою менеджменту та міжнародних економічних відносин Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Редько Олександр Юрійович, д.е.н., перший проректор з науково-педагогічної роботи, професор, академік НАСОН

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування, Відокремлений підрозділ Націо-

нального університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., доцент, в.о. ректора Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»"

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., професор, завідувач кафедрою обліку та аудиту, Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Члени редакційної колегії з правових наук:

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, полковник поліції

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, Київський кооперативний інститут бізнесу і права, економіко-правовий коледж, кафедра права

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, д.н.держ.упр., к.ю.н., доцент, завідувачка кафедрою конституційного і міжнародного права Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, член відділу цивільно-правових наук Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Технічний редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор:

Туманян Анна Оганесівна

ЗМІСТ

Т.Є. ТЕРЕЩЕНКО, М.Т. СУК. Проблеми формування фінансового потенціалу розвитку страхових компаній	4
С.А. ТКАЧЕНКО, О.М. ПОТИШНЯК. Інтрюзія рахунку-екрану за проміжним результиуючим комерційно-виробничим показником «маркетингові витрати» у місію обліково-економічного забезпечення	8
С.Л. ЯКОВЕНКО. Облік та аналіз ефективного використання виробничих запасів на підприємстві в сучасних умовах	11
А.І. ЯКОВЛЄВ. Економічна оцінка втрат людського капіталу від участі у військових діях на Донбасі	15
М.О. АНАНСЬКА, І.В. МОСТОВА. Удосконалення інформаційно-аналітичного та документального забезпечення обліку операцій з давальницькою сировиною	20
Н.В. ШВЕЦЬ, В.А. АЛПОВА. Будівельна галузь України: аналіз динаміки та визначення напрямів розвитку	27
О.І. ТАБЕНСЬКА. Інноваційні тенденції розвитку ресторанного бізнесу	31
О.В. КОСТЮНІК, Т.С. ЧАЙКОВСЬКА. Особливості та відмінності обліку основних засобів за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку	35

ТЕЗИ

О.А. ШАПАРЕНКО. Роль та місце комітетів у здійсненні законодавчої функції Верховної Ради України	38
О.А. ШАПАРЕНКО. Тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України: забезпечення парламентського контролю	40

АНОТАЦІЇ, КОМЕНТАРІ, КОНСУЛЬТАЦІЇ

Чи має право підприємство відраховувати аліменти із зарплати у сумі, меншій за мінімальну?	42
А.О. ТУМАНЯН. Мінімальна заробітна плата за час відрядження – середньоденна чи денна? яким чином до розрахунку включаються премії?.....	42

ТЕРЕЩЕНКО

Тетяна Євгенівна
tereschenkote@gmail.com

УДК 368.013.1

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ
РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙPROBLEMS OF FORMATION OF
FINANCIAL POTENTIAL OF
DEVELOPMENT OF INSURANCE
COMPANIESк.е.н., доцент, Університет
митної справи та фінансів,
м. Дніпро

СУК

Марія Тарасівна
mashavernen0@gmail.comстудент, Університет митної
справи та фінансів, м. Дніпро

У статті розглянуто загальний стан страхового ринку України з точки зору визначення наявності передумов формування фінансового потенціалу розвитку, теоретичні підходи до визначення поняття фінансового потенціалу розвитку страховика та методики його розрахунку. Розраховано інтегральну оцінку фінансового потенціалу розвитку однієї із провідних страхових компаній на ринку України. Висвітлено проблеми, що виникають у процесі формування фінансового потенціалу розвитку страхових компаній.

* * *

В статье рассмотрено общее состояние страхового рынка Украины с точки зрения определения наличия предпосылок формирования финансового потенциала развития, теоретические подходы к определению понятия финансового потенциала развития страховщика и методики его расчета. Рассчитано интегральную оценку финансового потенциала развития одной из ведущих страховых компаний на рынке Украины. Освещены проблемы, возникающие в процессе формирования финансового потенциала развития страховых компаний.

* * *

The article deals with the general state of the insurance market of Ukraine in terms of determining the preconditions for the formation of financial development potential in insurance companies. The theoretical approaches to the definition of the concept of the financial potential of the insurer development and the methodology for calculating this indicator are considered. An integral estimation of financial potential of development of one of the leading insurance companies in the Ukrainian market is calculated. On the basis of this, a common tendency for all insurers with Ukrainian capital is determined, which is the continuous accumulation of financial development potential instead of its use. The reasons and consequences of observing the position of accumulation of financial potential of development by insurance companies in the Ukrainian market are determined. The constituent elements influencing the formation of financial development potential are considered, namely: the size of own capital, the volume of the formed insurance reserves, the size of insurance payments and the amount of total expenses of the insurer. Determined which components make the financial development potential more attractive and, on the contrary, reduce it. The problems raised in the process of formation of financial potential of development of insurance companies are highlighted. First of all, with regard to the correctness of the interpretation of the concept of financial development of the insurance company. The lack of practical methods of calculating the indicator of financial development potential is substantiated. The importance of effective management of the components of the financial development potential has been proved to ensure an increase in its size, namely compliance with the statutory norms of the adequacy of equity capital and the size of insurance reserves. Recommendations for increasing the size of the insurance company's equity, increasing the volume of insurance reserves and managing the size of insurance payments, as well as reducing the expenses of the insurance company are given.

Ключові слова: страховий ринок, страхова компанія, фінансовий потенціал розвитку, фінансові ресурси, страхові премії, страхові виплати, власний капітал, достатність капіталу, страхові резерви

Ключевые слова: страховой рынок, страховая компания, финансовый потенциал развития, финансовые ресурсы, страховые премии, страховые выплаты, собственный капитал, достаточность капитала, страховые резервы

Keywords: insurance market, insurance company, financial development potential, financial resources, insurance premiums, insurance payments, equity, capital adequacy, insurance reserves

ВСТУП

В сучасних умовах український страховий ринок намагається активно розвиватися: розширюються страхові портфелі страхових компаній завдяки впровадженню нових страхових продуктів, збільшується рівень охоплення страховим захистом населення, підвищуються вимоги щодо управління діяльністю страхових компаній. Виконання завдань щодо розвитку страхової компанії можливе лише за наявності вільних від операційної діяльності грошових коштів, тобто наявності фінансового потенціалу розвитку страховика. Питанням фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання присвячено багато наукових робіт таких вчених як В.М. Фурман [2], О.О. Гаманкова,

О.С. Світлична, Г.В. Чернова, І.Г. Сокирська, І.В. Осьмірко, А.М. Ковальова, Сташкевич Н.М. та ін. Проте визначення поняття «фінансового потенціалу розвитку» та методика його формування визначена лише у наукових роботах В.Г. Баранової [3] та І.М. Ненно [4, 5]. Подальшого дослідження потребують питання визначення методики формування фінансового потенціалу розвитку страхової компанії та процес його формування.

МЕТА РОБОТИ – дослідити процес формування фінансового потенціалу розвитку страхової компанії та проблеми, які виникають при його формуванні. Визначити основні складові фінансового потенціалу розвитку страховика та їх вплив на розміри сформованого фінансового потенціалу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є оприлюднені дослідження вітчизняних науковців, втілені у наукових працях, матеріали періодичних видань, електронні ресурси мережі Internet та чинні нормативно-правові акти, фінансова звітність діяльності страхової компанії.

Методологічною базою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання економічних процесів: логічного аналізу та синтезу, гру-

пування, порівняння, системного підходу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Страховий ринок України має досить позитивні показники своєї діяльності. Хоча він і знаходиться лише на стадії розвитку, але має великі перспективи. На сьогодні ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Показники діяльності страхового ринку України наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники страхового ринку України за 2015-2017 роки [складено авторами на основі [1]]

Показники	2015	2016	2017	Темпи приросту (%)	
				2016/ 2015	2017/ 2016
Кількість страхових компаній, од.	361	310	294	-14,1	-5,2
Кількість договорів страхування, тис. од.	202429,3	179471,2	185482,9	-11,3	3,3
Валові страхові премії, млн. грн.	29736,0	35170,3	43431,8	18,3	23,5
Валові страхові виплати, млн. грн.	8100,5	8839,5	10536,8	9,1	19,2
Рівень валових виплат, %	27,2	25,1	24,3	x	x
Страхові резерви, млн. грн.	18376,3	20936,7	22864,4	13,9	9,2
Сплачено на перестрахування, млн. грн.	9911,3	12668,7	18333,6	27,8	44,7

У відповідності до даних табл. 1, кількість страхових компаній кожного року зменшується – на 51 од. у 2016 р. та на 16 од. у 2017 р.. Але обсяги зібраних валових страхових премій зростають – на 18,3% у 2016 р. та на 23,5% у 2017 р.. Це може вказувати на те, що ринок покидають фінансового нестійкі, неплатоспроможні та неконкурентоспроможні страхові компанії, але обсяги страхового ринку від цього не змінюються.

Страховий ринок ефективно функціонує в умовах конкурентного середовища. Саме тому, щоб залишитися дієвим учасником страхового ринку кожна страхова компанія, як і будь-який суб'єкт господарювання повинна розробляти свою стратегію розвитку, удосконалення, підвищення якості надання послуг та інше. Для реалізації запропонованої стратегії, безумовно, необхідне фінансове забезпечення. Фінансове забезпечення розвитку страхової компанії – це своєрідне планування обсягів фінансових ресурсів, які необхідні для реалізації програм та проєктів з розширення діяльності, джерел та методів їх формування та витрачання. Відповідно до того, яку зі стратегічних цілей розвитку переслідує страховик, формується відповідний розмір фінансового забезпечення її досягнення.

Існує велика кількість наукових поглядів щодо визначення поняття «фінансового потенціалу», але значно менше науковців приділяють увагу визначенню «фінансового потенціалу розвитку» суб'єкта господарювання. Проте розмежування даних термінів має принципове значення.

Зокрема, В. Фурман у своїх наукових дослідженнях під поняттям «фінансового потенціалу» розглядає:

1) максимально можливий фінансовий результат за умови: наявності капіталу, достатнього для забезпечення ліквідності й фінансової стійкості; можливості залучення капіталу в обсязі, необхідному для реалізації ефективних проєктів; рентабельності вкладеного капіталу; наявності ефективної системи управління фінансами, що забезпечує прозорість поточного і майбутнього фінансового стану;

2) сукупність власних і залучених фінансових ре-

сурсів як умови й результату наявного і потенційного функціонування, основи забезпечення самофінансування і платоспроможності, інвестиційної привабливості й забезпечення конкурентоспроможності страхової компанії [2, С. 5].

Дане визначення досить широко і повно характеризує поняття «фінансового потенціалу», але обмежується лише достатністю грошових коштів для забезпечення операційної діяльності страхової компанії та підтримання достатнього рівня фінансових показників.

Фінансовий потенціал розвитку, на нашу думку, має визначатися як грошові кошти вільні від забезпечення операційної діяльності страхової компанії, що можуть бути направлені на реалізацію програм розвитку.

При аналізі фінансового потенціалу розвитку страхових компаній доцільно використовувати інтегральний показник оцінки фінансового потенціалу розвитку, запропонований І.М. Ненно [4, С. 48]:

$$FDP = FE - MFN = (O_{cap} + IR) - (I_{pay} + TC), \quad (1)$$

де FDP (Financial Development Potential) – фінансовий потенціал розвитку;

FE (Financial Enrichment) – фінансове забезпечення страховика;

MFN (Moment Financial Needs) – поточні фінансові потреби;

O_{cap} (Own Capital) – власний капітал;

IR (Insurance Reserves) – страхові резерви;

I_{pay} (Insurance Payments) – страхові виплати;

TC (Total Costs) – загальні витрати.

Відповідно до наведеної формули (1), можемо стверджувати, що даний інтегральний показник є найбільш точним практичним методом визначення обсягу наявного фінансового потенціалу розвитку. Адже, такі методи як: ренкінг, аналіз фінансових показників, SWOT-аналіз здебільшого надають інформацію про загальний фінансово-економічний стан страхової компанії. На основі цих методів можна лише теоретично припустити чи можливо у даній страховій компанії сформувати фінансовий потенціал розвитку.

Показник *FDP* запропонований І.М. Ненно надає можливість не лише математично розрахувати обсяги фінансового потенціалу розвитку страхової компанії, а й визначити який із складових елементів найбільше позитивно чи негативно впливає на величину загального показника, виходячи з цього, розробити напрями та інструменти управління розмірами фінансового потенціалу розвитку страхової компанії.

Як видно із пояснень до формули (1) при визначенні складових елементів для розрахунку фінансового потенціалу розвитку труднощів не виникає, адже

всі необхідні дані можемо отримати із фінансової звітності страховика (Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»). Проте можуть виникнути проблеми з формуванням фінансового потенціалу розвитку через вплив складових частин на загальний результат при неоптимальному їх значенні.

Це твердження підтверджується розрахунками фінансового потенціалу розвитку однієї із провідних страхових компаній на українському ринку ПрАТ «СГ «ТАС», які наведено у табл. 2.

Таблиця 2

**Розрахунок інтегрального показника фінансового потенціалу розвитку
ПрАТ «СГ «ТАС» за 2015-2017 рр., тис. грн. [складено авторами на основі [6]]**

Показники	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення (+, -)		Відносне відхилення, %	
				2016/ 2015	2017/ 2016	2016/ 2015	2017/ 2016
Власний капітал (Осар)	276931,0	387297,1	450208,1	110366,1	62911,0	39,9	16,2
Страхові резерви (IR)	328656,0	446931,7	661800,0	118275,7	214868,3	36,0	48,1
Страхові виплати (Ірау)	212435	262223,6	371336,7	49788,6	109113,1	23,4	41,6
Загальні витрати (ТС)	659761,3	475159,0	609165,0	-184602,3	134006	-28,0	28,2
Фінансовий потенціал розвитку (FDP)	-266609,3	96846,2	131506,4	363455,5	34660,2	136,3	35,8

Аналізуючи наведені результати розрахунків рівня фінансового потенціалу розвитку ПрАТ «СГ «ТАС» та його динаміку, можемо зробити висновок, що страхова компанія у 2015 р. мала від'ємне значення даного показника, проте у наступних роках збільшує його обсяги. Тенденція до зростання розмірів фінансового потенціалу розвитку ПрАТ «СГ «ТАС» вказує на те, що страхова компанія активно збільшує його обсяги, але не використовує для реалізації проектів розвитку.

Очевидно, що спільна для усіх страховиків із українським капіталом тенденція полягає в постійному накопичуванні фінансового потенціалу розвитку замість його використання; вона може бути пов'язана й із залежністю інвестиційного портфеля від депозитних вкладень, і з відсутністю інновацій у страховому бізнесі, й із низькою диверсифікованістю страхового портфеля [4, С. 117].

Надалі розглянемо динаміку складових елементів фінансового потенціалу розвитку окремо та визначимо їх вплив на загальний результат можливого формування фінансового потенціалу розвитку страховика.

Власний капітал страхової компанії складається із статутного капіталу та гарантійного фонду до якого входять: додатковий капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток. На загальний розмір фінансового потенціалу розвитку у 2015 р. негативно вплинув збиток за результатами діяльності ПрАТ «СГ «ТАС» відповідно до Звіту про фінансові результати (Форма № 2) – 10330 тис. грн., зменшуючи при цьому обсяги нерозподіленого прибутку.

Отже, можемо зробити висновок, що недостатній рівень власного капіталу не тільки обмежує можливості формування фінансового потенціалу розвитку, а і зменшує фінансову стійкість страхової компанії на ринку. Особливо актуальне дане питання на сьогодні і через підвищення нормативів достатності власного

капіталу та платоспроможності Розпорядженням Нацкомфінпослуг від 07.06.2018 № 850 «Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика» [7].

Обсяги страхових резервів страхової компанії зростають пропорційно збільшенню обсягів зібраних страхових премій. У свою чергу це свідчить про розширення діяльності ПрАТ «СГ «ТАС», укладання більшої кількості договорів. Страхові резерви компанія розміщує, дотримуючись законодавчо встановлених норм диверсифікованості, що гарантує їх безпечність та прибутковість вкладення. Відповідно дана політика управління страховими резервами забезпечує стабільність ПрАТ «СГ «ТАС» та створює позитивні можливості до формування фінансового потенціалу розвитку. Проте при неправильному розрахунку обсягів необхідних страхових резервів, страхова компанія може стикнутися із проблемами виплати страхових відшкодувань, що негативно відобразиться на поточній діяльності страховика та забезпеченні його розвитку.

Страхові виплати, безумовно, зменшують обсяги фінансового потенціалу розвитку, але є основним елементом операційної діяльності страховика. Обсяги даного показника досить важко передбачити, так як настання страхового випадку має імовірнісний характер і практично не залежить від менеджменту страхової компанії. Кожного року обсяги виплачених страхових відшкодувань можуть коливатися, тому при плануванні діяльності страховика можна лише припускати, що при збільшенні кількості укладених договорів страхування кількість страхових випадків, а відповідно і виплат страхових відшкодувань за інших рівних умов буде також зростати. Для того, щоб уникнути збитковості страхової діяльності та забезпечити можливість

формування необхідного фінансового потенціалу розвитку, головним для страхової компанії повинно бути контроль за диверсифікованістю страхового портфеля та формування достатніх розмірів страхових резервів.

Витрати страхової компанії, безумовно, зменшують обсяги прибутків і відповідно фінансового потенціалу розвитку. Проте аналізуючи дані ПрАТ «СГ «ТАС» можемо стверджувати, що керівництво страхової компанії акцентує увагу на управлінні витратами, адже у 2016 р. їх обсяг зменшується на 28 %, але у 2017 р. знову зростає на 28,2 %. Витрати – невід’ємна частина організації діяльності будь-якого суб’єкта господарювання. Розширення діяльності безумовно потребує додаткових витрат, але ефективна управлінська діяльність полягає в оптимізації обсягів витрат задля отримання більших прибутків.

Проаналізувавши особливості формування фінансового потенціалу розвитку страхової компанії, провівши розрахунки та аналіз динаміки розрахованого показника фінансового розвитку та його складових на прикладі ПрАТ «СГ «ТАС» – однієї із провідних страхових компаній на ринку України можемо стверджувати:

- на розміри фінансового потенціалу розвитку прямо впливають розміри його складових елементів;
- забезпечення дотримання нормативів достатності капіталу страхової компанії, не лише зміцнює її фінансову стійкість, а й збільшує можливості формування фінансового потенціалу її розвитку;
- збільшення розмірів власного капіталу страхової компанії розширює її інвестиційні можливості, що може забезпечити отримання більшого інвестиційного доходу, що також позитивно впливає на обсяги фінансового потенціалу розвитку страховика;
- ефективне управління інвестиційною політикою щодо розміщення коштів страхових резервів страхової компанії, дотримуючись законодавчо визначених нормативів диверсифікованості, збільшує обсяги доходів від інвестиційної діяльності, а відповідно і можливості формування фінансового потенціалу розвитку страховика;
- методи управління фінансовим потенціалом розвитку обираються індивідуально кожною страховою компанією відповідно до її стратегічних цілей та позиції на ринку.

ВИСНОВКИ

Отже, проаналізувавши процес формування фінансового потенціалу розвитку страхових компаній України, можемо зробити висновки про те, що першою проблемою, яка потребує подальшого дослідження є недостатність практичних методик визначення обсягів фінансового потенціалу розвитку страхових компаній.

Провідні страхові компанії на ринку України мають достатньо передумов для формування фінансового потенціалу розвитку, але проблеми з якими вони можуть зіткнутися у процесі його створення, обумовлені можливими неоптимальними значеннями складових елементів, а саме: достатність розмірів власного капіталу та страхових резервів і оптимізація обсягів страхових виплат та загальних витрат.

Список використаних джерел

1. Звіт Нацкомфінпослуг про підсумки діяльності страхових компаній за 2015-2017 роки. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf.
2. Фурман В.М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку: автореф. дис. ... доктор екон. наук. Київ, 2006. 38 с.
3. Баранова В.Г., Ненно І.М. Фінансовий потенціал страховика. Економіст. 2012. № 8. С. 70-72.
4. Ненно І.М. Прогнозування фінансового розвитку страхової компанії. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2008. Т. 12. Вип. 21. Ч. I. С. 47-54.
5. Ненно І.М. Фінансове забезпечення розвитку страховика: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Одеса, 2009. 191 с.
6. Фінансові звіти ПрАТ «СГ «ТАС» за 2015-2017 роки URL: <https://sgtas.com.ua/regulyarnaya-godovaya-informaciya/otchetnost-za-2017-god>.
7. Про затвердження Положення про обов’язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Розпорядження Нацкомфінпослуг від 07.06.2018 № 850. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18>.

References

1. Report of the National Financial Services Commission on the results of insurance companies' activity for 2015-2017. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf. (in Ukrainian).
2. Furman V.M. Insurance market in Ukraine: problems of formation and development strategy: author's abstract. dis. ... doctor econ. sciences. Kyiv, 2006. 38 p. (in Ukrainian).
3. Baranova V.H., Nienno I.M. Financial potential of the insurer. Economist. 2012. № 8. pp. 70-72. (in Ukrainian).
4. Nienno I.M. Forecasting the financial development of an insurance company. Market economy: modern theory and practice of management. 2008. Vol. 12. Issue 21, Part I. pp. 47-54. (in Ukrainian).
5. Nienno I.M. Financial support for the development of the insurer: diss. ... cand. econ. sciences: 08.00.08. Odessa, 2009. 191 p. (in Ukrainian).
6. Financial reports of PJSC «SG «TAS» for 2015-2017. URL: <https://sgtas.com.ua/regulyarnaya-godovaya-informaciya/otchetnost-za-2017-god>. (in Ukrainian).
7. About Approval of the Regulation on Mandatory Criteria and Norms of Capital Adequacy, Solvency, Liquidity, Profitability, Asset Quality, and Risk of Insurer Operations: Natsprompoznaadzheniya Decree of 07.06.2018 № 850. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18>. (in Ukrainian).

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ruд.е.н., доцент, в.о. ректора
Вищого навчального закладу
«Міжнародний технологічний
університет «Миколаївська
політехніка»

УДК 657

ІНТРУЗІЯ РАХУНКУ-ЕКРАНУ
ЗА ПРОМІЖНИМ
РЕЗУЛЬТУЮЧИМ
КОМЕРЦІЙНО-ВИРОБНИЧИМ
ПОКАЗНИКОМ
«МАРКЕТИНГОВІ ВИТРАТИ» У
МІСЮ ОБЛІКОВО-
ЕКОНОМІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯIMPLEMENTATION OF A
SCREEN ACCOUNT FOR THE
INTERMEDIATE RESULTANT
COMMERCIAL AND
PRODUCTION INDEX
"MARKETING COSTS" IN THE
SUBSYSTEM OF ACCOUNTING

ПОТИШНЯК

Олена Миколаївна

д.е.н., доцент, професор кафедри,
Харківський національний технічний
університет сільського господарства
ім. Петра Василенка

У статті аргументовано, наведена пропозиція відносно формування і впровадження у сучасний методологічно-інформаційний інструментарій бухгалтерського обліку рахунку-екрану, надасть можливість службі дослідження ринку отримувати потрібну їй інформацію про проміжний виробничо-збутовий показник «Маркетингові витрати» безпосередньо із обліково-економічного забезпечення для визначення ефективності комерційно-виробничої стратегії виробничого об'єднання й промислового підприємства. Доведено, економічна ефективність заходу проявляється у тому, що запропоновані процедури не вимагають змін у бухгалтерському обліку; інформація із бухгалтерського обліку значно дешевша аніж дані отримані у результаті проведення дорогих маркетингових досліджень, ін.

* * *

Аргументировано, приведённый план формирования и внедрения в методологически-информационный механизм бухгалтерского учёта счёта-экрана, позволит службе исследования рынка получать нужную ей информацию о производственно-сбытовом показателе «Маркетинговые расходы» непосредственно из учётно-экономического обеспечения для определения эффективности коммерческо-производственной стратегии научно-производственного объединения, предприятия промышленности. Обоснованно, производительность мероприятия проявляется в том, что предложенные процедуры не требуют изменений в бухгалтерском учёте; информация по бухгалтерскому учёту дешевле, чем данные полученные в результате производства дорогостоящих маркетинговых изысканий и др.

* * *

Industry and research and production associations need to use a large amount of diverse information in order to develop cost-effective marketing strategies for their intensive development, not least among the accounting and economic data. However, modern methodological and informational accounting tools are not adjusted for the possibility of obtaining information on marketing costs, one of the intermediate result indicators, which characterizes the effectiveness of the marketing strategy of industrial enterprises and research and production associations. This precedent gives rise to an urgent problem, the importance of which is constantly growing and requires, both from theorists and practitioners on economics, to solve it immediately. After analyzing and evaluating recent researches and publications of leading domestic and foreign economists, who initiated the solution to this problem and on which we rely, we will take responsibility to note the unconditional fact, the specified problem did not find its target logical and functional solution on the pages. publications. The dilemma has still not lost its debate (controversy). The purpose of the article is to suggest a proposal, the introduction of which at industrial enterprises and industrial associations of the state will facilitate the possibility of obtaining information on the necessary market research service, the production and marketing interim indicator "Marketing costs" directly from the function of accounting. The given suggestion concerning the formation and introduction into the modern methodological and informative accounting tools of the account-screen, will enable the market research service to receive the information it needs about the production and marketing indicator "Marketing costs" directly from the accounting and economic support to determine the effectiveness of the commercial and industrial strategy of the industrial enterprises and research and production association. The effectiveness of the measure is that the proposed procedures do not require changes in accounting; accounting information is much cheaper than the data obtained as a result of expensive marketing research. Among the prospects for further exploration in this area of development of particular relevance, in our opinion, the question differs (time) associated with the use of methodological and information tools (mechanism) of the subsystem (function) of economic and analytical support in determining the production and economic efficiency (efficiency) marketing costs.

Ключові слова: бухгалтерський облік, впровадження, комерційно-виробничий, маркетингові витрати, обліково-економічне забезпечення, підсистема, показник, проміжний, рахунок-екран, результуючий та функція

Ключевые слова: бухгалтерский учёт, внедрение, коммерческо-производственный, маркетинговые расходы, переходный, подсистема, показатель, связь, счёт-экран, учётно-экономическое обеспечение, чистый

Keywords: Accounting, implementation, commercial and industrial, marketing expenses, methodological and informational tools, accounting and economic support, subsystem, index, interim, account screen, resulting and target

ВСТУП

Підприємства промисловості і науково-виробничі об'єднання для того, щоб розробляти економічно ефективні (продуктивні) маркетингові стратегії напрямків свого інтенсивного розвитку повинні використовувати значну кількість різноманітної інформації, не останнє місце серед якої займають дані підсистеми (функції) обліково-економічного забезпечення. Однак, сучасний методологічно-інформаційний інструментарій функції бухгалтерського обліку не налагоджений на можливість отримання інформації (даних) про витрати на маркетинг, одного із проміжних результуючих показників, який характеризує економічну ефективність (дієвість) маркетингової стратегії промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань. Цей прецедент породжує актуальну проблему, значення якої постійно зростає й вимагає, як від теоретиків так і практиків із питань економіки негайного її вирішення.

Провівши комплексний (єдиний) економічний аналіз та оцінку останніх перспективних досліджень й публікацій провідних вітчизняних і іноземних учених економістів, таких як Ф. Бутинець [1], С.Ф. Голов [2], З. Гуцайлюк [3], Г.Г. Кірейцев [4], О.О. Макаревич [5], Г.В. Маклаков [6], В.Ф. Палій [7], М.С. Пушкар [8], Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер [9], Т.А. Худякова [10], П.Ф. Друкер [11], Ф. Котлер [12], М. Геріберт [13], Вебстер Фредерік Е. молодший [14] та багатьох інших, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які ми спираємося, візьмемо на себе відповідальність відзначити той безумовний факт, що означена проблематика не знайшла свого логічно-функціонального вирішення на шпальтах цих вищезазначених публікацій. Завдання ще й досі не втратило своєї прогресивної дискусійності.

МЕТА РОБОТИ виступає у наведенні пропозиції, упровадження якої на підприємствах промисловості та науково-виробничих об'єднаннях держави сприятиме можливості отримання інформаційних даних про необхідний службі дослідження ринку (маркетингу) виробничо-збутовий проміжний показник «Маркетингові витрати» безпосередньо з підсистеми бухгалтерського обліку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретично-методологічною основою даної статті виступає діалектичний елемент методу й основні положення теорії (доктрини) теоретично-методологічного забезпечення, операторно (двофункціонально) розвинутих систем політичного (стратегічного) координування (регулювання) спеціального призначення підприємствами промисловості і науково-виробничими об'єднаннями та підсистеми маркетингу, механізму обліково-економічного інструментарію (парадигми бухгалтерського обліку). У процесі планомірного (повного) дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретично-методологічного узагальнення і формулювання дедукції (висновків)); *монографічний* (при дослідженні (аналізі) теоретично-методологічних думок теоретичного та методологічного забезпечення, функціонально (опе-

раторно) розвинутих систем поведінкового (стратегічного) регулювання спеціального призначення підприємствами промисловості і науково-виробничими об'єднаннями, функції маркетингу, концепції (теорії) бухгалтерського обліку (механізму обліково-економічного інструментарію)); *графічний* (при побудові граф-блок-схеми впровадження рахунку-екрану за проміжним результуючим комерційно-виробничим показником «Маркетингові витрати» у обліково-економічне забезпечення).

РЕЗУЛЬТАТИ

Економічна ефективність маркетингової стратегії науково-виробничого об'єднання та промислового підприємства характеризується переліком чітко визначених генеральних і проміжних результуючих показників. Одним із цих проміжних результуючих показників виступають маркетингові витрати тощо.

Для отримання цього показника, потрібно до сучасної системи методологічно-інформаційного інструментарію функції бухгалтерського обліку підприємств промисловості та науково-виробничих об'єднань ввести рахунок-екран, на якому би знаходилася відображення інформація про нього.

Цей рахунок-екран буде призначений для отримання у підсистемі бухгалтерського обліку інформації про проміжний результуючий показник «Маркетингові витрати», яка не знаходить відображення на інших видах рахунків функції бухгалтерського обліку. На цьому рахунку-екрані виділятиметься («екрануватиметься») інформація (дані) про потрібний для системи управління маркетингом проміжний результуючий показник, про економічну ефективність виробничо-збутової стратегії промислового підприємства і науково-виробничого об'єднання. Інформація, яка знаходить узагальнення на рахунку-екрані може бути згрупована у системі економіко-аналітичних рахунків у тих розрізах, яких вимагають інтереси служби дослідження ринку (маркетингу), цей беззаперечний факт багатократно збільшує інформаційну ємність підсистеми бухгалтерського обліку тощо.

Можливості запропонованого рахунку-екрану показані на рис. 1. Введемо рахунок-екран (виділено курсивом). Він дозволяє отримати узагальнену інформацію про проміжний результуючий показник «Маркетингові витрати», який знаходить широке використання при визначенні економічної ефективності комерційно-виробничої стратегії підприємства промисловості й науково-виробничого об'єднання. Навіть ця спрощена схема характеризує те багатократне збільшення обсягу інформації (даних), яке можливе за допомогою введення означеного рахунку-екрану тощо.

Особливість цього рахунку-екрану проявляється в тому, що його досить легко ввести, не порушуючи при цьому цілісності інформаційної системи та технології обробки даних. Введенням цього рахунку-екрану підприємства промисловості і науково-виробничі об'єднання мають можливість без істотних змін у самій підсистемі бухгалтерського обліку (зберігаючи усі потрібні рахунки) отримувати інформацію про проміжний результуючий показник «Маркетингові витрати», який

використовується при визначенні економічної ефективності комерційно-виробничої стратегії промислового підприємства та науково-виробничого об'єднання, оскільки рахунок-екран являє собою самостійний й відокремлений інформаційний блок зі своїм алгоритмом

обробки даних. Введення такого блоку не призводить до великих структурних змін у підсистемі і не вимагає докорінної перебудови алгоритму обробки інформаційних даних функції (підсистеми) бухгалтерського обліку тощо.

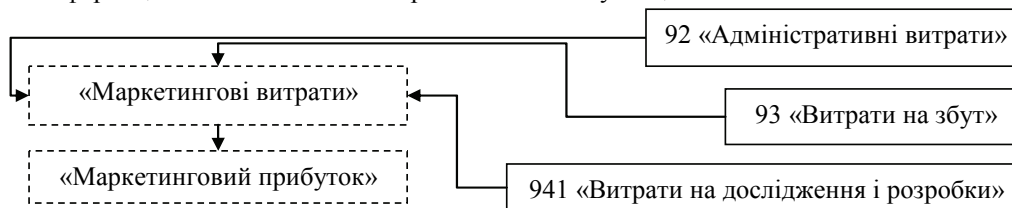

Рис. 1. Упровадження рахунку-екрану за показником маркетингу «Маркетингові витрати» у підсистему бухгалтерського обліку

ВИСНОВКИ

У результаті вище викладеного візьмемо на себе відповідальність у ствердженні того беззаперечного факту, що наведена пропозиція відносно формування та впровадження у сучасний методологічно-інформаційний інструментарій підсистеми бухгалтерського обліку рахунку-екрану надасть можливість службі дослідження ринку (маркетингу) отримувати потрібну їй інформацію (дані) про проміжний виробничо-збутовий результуючий показник «Маркетингові витрати» безпосередньо із функції обліково-економічного забезпечення для визначення економічної ефективності комерційно-виробничої стратегії промислового підприємства й науково-виробничого об'єднання. Економічна ефективність вищезазначеного заходу проявляється у тому, що запропоновані процедури не вимагають змін у підсистемі бухгалтерського обліку; інформація із функції бухгалтерського обліку значно дешевша аніж дані отримані в результаті проведення дорогих маркетингових досліджень. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку розвитку особливою актуальністю, на наш погляд, відрізняється питання пов'язане із використанням методологічно-інформаційного інструментарію підсистеми економіко-аналітичного забезпечення у визначенні виробничо-господарської ефективності маркетингових витрат тощо.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф. Ще раз про бухгалтерський облік як науку // *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 10. С. 20-29.
2. Голов С.Ф. *Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку*. Київ, 2007. 522 с.
3. Гуцайлюк З. Прогнозний (стратегічний) облік і сучасні проблеми розвитку теорії бухгалтерського обліку // *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 2. С. 14-19.
4. Кірейцев Г.Г. *Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки*. Житомир, 2007. 236 с.
5. Макаревич О.А. *Методология управления развитием корпоративных интегрированных структур агропромышленного сектора экономики: дисс. ... доктора экон. наук: 08.00.05*. Краснодар, 2017. 392 с.
6. Маклаков Г.В. *Эффективность коммерческой деятельности*. Москва, 2016. 231 с.
7. Палий В.Ф. *Управленческий учёт издержек и доходов (с элементами финансового учёта)*. Москва, 2006. 279 с.
8. Пушкар М.С. *Креативний облік: (створення інформації для менеджерів)*. Тернопіль, 2006. 334 с.
9. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. *Бухгалтерский учёт: управленческий аспект: пер. с англ.* Москва, 1995. 416 с.

10. Худякова Т.А. *Формирование системы контроллинга финансово-экономической устойчивости промышленного предприятия: дисс. ... доктора экон. наук: 08.00.05*. Челябинск, 2018. 379 с.

11. Drucker P.F. *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York, 1973. 463 p.

12. Kotler P. *Marketing Management. Analysis, planning, and control*. New Jersey, 1976. 223 p.

13. Meffert H. *Marketing: Grundlagen der Absatzpolitik; mit Fallstudien Einführung und Relaunch des VW-Golf*. Wiesbaden, 1991. 740 S.

14. Webster F.E. Jr. *Rediscovering the Marketing Concept* // *Business Horizons*. 1988. № 31. pp. 29-39.

References

1. Butynets F. Once again about accounting as a science // *Accounting and auditing*. 2005. № 10. pp. 20-29. (in Ukrainian).

2. Holov S.F. *Accounting in Ukraine: An Analysis of the Status and Prospects of Development*. Kyiv, 2007. 522 p. (in Ukrainian).

3. Hucailiuk Z. *Forecast (strategic) accounting and modern problems of the development of accounting theory* // *Accounting and auditing*. 2006. № 2. pp. 14-19. (in Ukrainian).

4. Kireitsev H.H. *Development of accounting: theory, profession, interpersonal relations*. Zhytomyr, 2007. 236 p. (in Ukrainian).

5. Makarevich O.A. *Methodology of management of development of the corporate integrated structures of the agroindustrial sector of the economy: diss. ... doctor econ. sciences: 08.00.05*. Krasnodar, 2017. 392 p. (in Russian).

6. Maklakov H.V. *The effectiveness of commercial activities*. Moscow, 2016. 231 p. (in Russian).

7. Paliy V.F. *Management accounting of costs and revenues (with elements of financial accounting)*. Moscow, 2006. 279 p. (in Russian).

8. Pushkar M.S. *Creative Accounting: (Creating Information for Managers)*. Ternopil, 2006. 334 p. (in Ukrainian).

9. Horngren Ch.T., Foster J. *Accounting: management aspect: Per. from English*. Moscow, 1995. 416 p. (in Russian).

10. Hudyakova T.A. *Formation of system of controlling of financial and economic stability of an industrial enterprise: diss. ... doctor econ. sciences: 08.00.05*. Chelyabinsk, 2018. 379 p. (in Russian).

11. Drucker P.F. *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York, 1973. 463 p.

12. Kotler P. *Marketing Management. Analysis, planning, and control*. New Jersey, 1976. 223 p.

13. Meffert H. *Marketing: Grundlagen der Absatzpolitik; mit Fallstudien Einführung und Relaunch des VW-Golf*. Wiesbaden, 1991. 740 S.

14. Webster F.E. Jr. *Rediscovering the Marketing Concept* // *Business Horizons*. 1988. № 31. pp. 29-39.

ЯКОВЕНКО

Світлана Леонідівна
sveta_jasha@ukr.net

УДК 658.511.2

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ
ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ УМОВАХACCOUNTING AND ANALYSIS OF EFFECTIVE USE OF
MANUFACTURING SPARE PARTS ON ENTERPRISE
IN MODERN CONDITIONS

голова циклової комісії
"Бухгалтерський облік",
викладач I категорії,
Лозівська філія Харківського
державного автомобільно-
дорожнього коледжу

У статті розглянуто та досліджено важливість оптимальної кількості запасів для підприємства, сучасний стан обліку господарських операцій, пов'язаних з організацією та здійсненням обліку виробничих запасів на підприємствах та аналіз їх ефективного використання на підприємстві. Запропоновано напрями їх удосконалення. Проаналізовано особливості обліку запасів за МСФЗ, враховуючи актуальність їх використання в процесі інтеграційних перетворень в Україні. Показано, що для ефективної діяльності підприємства загальним орієнтиром є мінімізація матеріальних запасів в припустимих межах, яка зумовлює прискорення обороту виробничих запасів та підвищення конкурентоспроможності продукції, що виробляється.

* * *

В статье рассмотрены и исследованы важность оптимального количества запасов на предприятии, современное состояние учета хозяйственных операций, связанных с организацией и осуществлением учета производственных запасов на предприятиях и анализ их эффективного использования на предприятии. Предложены направления их совершенствования. Проанализированы особенности учета запасов по МСФО, учитывая актуальность их использования в процессе интеграционных преобразований в Украине. Показано, что для эффективной деятельности предприятия общим ориентиром является минимизация материальных запасов в допустимых пределах, которая обуславливает ускорение оборота производственных запасов и повышение конкурентоспособности продукции.

* * *

The article considers and investigates the importance of the optimal amount of inventory for the enterprise, the current state of accounting of business operations associated with the organization and implementation of inventory accounting at enterprises and analysis of their effective use at the enterprise. The directions of their improvement are offered. The peculiarities of inventory accounting under IFRS are analyzed, taking into account the urgency of their use in the process of integration transformations in Ukraine. It is shown that for the effective activity of the enterprise, the general reference is to minimize material reserves within the permissible limits, which leads to accelerating the turnover of production resources and increasing the competitiveness of produced products. Industrial stocks are part of production capital, which is the main factor of production, together with labor, land and entrepreneurship. The efficiency of the use of reserves is mainly determined by the level of production at the enterprise, in particular its technical and economic and financial indicators. It is the accounting system and the analysis of stocks at an enterprise affects the size of the profit received. The article identifies problems with the process accounting and analysis of industrial stocks at an enterprise that require immediate solutions. The peculiarities of inventory accounting according to IFRS are analyzed, it is taking into account the relevance of their use in the process of integration transformations in Ukraine.

Ключові слова: запаси, класифікація запасів, оцінка запасів, облік запасів, напрями вдосконалення обліку запасів

Ключевые слова: запасы, классификация запасов, оценка запасов, учет запасов, направления совершенствования учета запасов

Keywords: stocks, stock classification, inventory estimation, inventory accounting, directions for improving inventory accounting

ВСТУП

Виробничі запаси – важлива складова частина національного багатства країни. Матеріали – предмети, які є матеріально-речовою основою виготовленої продукції. Вони беруть участь у виробничому процесі одноразово і переносять свою вартість на кінцеву продукцію повністю, тому контроль їх збереження і раціонального використання має важливе значення [1, С. 72]. Головною метою для будь-яких суб'єктів господарювання є вдосконалення системи обліку виробничих запасів, що надає можливість отримувати інформацію про стан та рух виробничих запасів, тому пошук напрямів вдосконалення бухгалтерського обліку виробничих запасів залишається актуальним в Україні на сучасному етапі розвитку економіки.

Питання обліку, аналізу ефективності використання виробничих запасів вивчали такі вчені, як В.В.Сопко

та В.П. Завгородній [2], О.І. Гадзевич [3], Ф.Ф. Бутинець [4], та ін.

Аналіз літературних джерел свідчить, що питання обліку, контролю та аналізу виробничих запасів достатньо широко висвітлені у спеціалізованій літературі, але необхідно підкреслити, що на ефективність використання виробничих запасів впливає ряд факторів технологічного, організаційного й технічного характеру.

МЕТА РОБОТИ полягає у тому, щоб запропонувати напрями поліпшення процесу обліку та аналізу виробничих запасів на підприємствах України в сучасних умовах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань,

ресурси Internet та нормативно-правові акти. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Запаси – вагома частина активів підприємства, вони займають спеціальне місце в складі майна та домінуючі позиції у структурі навантажень підприємств різних сфер діяльності; у визначенні результатів господарської діяльності підприємства і у висвітленні інформації про його фінансову звітність. Це, у свою чергу, вимагає повної та достовірної інформації про наявність та рух виробничих запасів, що може надати бухгалтерський облік, який в цьому випадку слід розглядати як елемент економічної інформативної системи, що інтерпретує увесь основний інформативний потік, наданий різними ринковими системами для ефективного управління.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси підприємства та її розкриття у фінансовій звітності визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», що застосовуються підприємствами усіх форм власності, крім бюджетних установ. П(С)БО9 також визначає порядок розкриття інформації про запаси у Примітках до фінансової звітності [4, С. 438].

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [5], що максимально відображає зміст МСФО 2 «Запаси» [6], під запасами слід розуміти активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Однак, поняття виробничих запасів у зазначених нормативних документах не згадується, тоді як форма фінансової звітності № 1 «Баланс» передбачає статтю «Виробничі запаси», де показується вартість запасів малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу [7, С. 1032].

Специфічною особливістю запасів є те, що вони в процесі виробництва використовуються повністю і тому для кожного нового процесу виробництва їх потрібно замінити новими.

У собівартості виробничих підприємств питома вага витрат використаних запасів складає біля 75 %, а в окремих високотехнологічних – 80-85%. Тому питанням обліку виробничих запасів приділяється велика увага. Бухгалтерський облік призначений забезпечити постійний контроль своєчасного і повного надходження і оприбуткування запасів на складах підприємства.

Придбані та вироблені на підприємстві запаси зараховуються за первинною вартістю (вартість запасів, що придбані за плату) із включенням таких фактичних витрат:

- суми, сплачені постачальнику відповідно до умов договору;
- суми, сплачені за інформаційні, посередницькі

та інші подібні послуги, пов'язані з пошуком, придбанням матеріалів, запасів;

- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які відшкодовуються підприємству;
- витрати на заготівлю, вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування запасів до місця їх використання, включаючи витрати із страхування та проценти за комерційний кредит постачальників;
- інші витрати, пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні до використання [8, С. 239-240].

В інших випадках оцінка запасів визначається за такою методикою:

1. Запаси, що виготовлені власними силами підприємства, оцінюються за собівартістю їх виробництва.
2. Запаси, внесені до статутного капіталу підприємства, оцінюються за погодженою засновниками підприємства справедливою собівартістю.
3. Запаси, отримані підприємством без відповідної оплати, оцінюються за їх справедливою вартістю.
4. Запаси, що надійшли в результаті обміну на відповідні подібні запаси, оцінюються за балансовою вартістю переданих запасів. Якщо балансова вартість запасів перевищує їх справедливу вартість, то первинною вартістю отриманих запасів буде їх справедлива вартість. Різниця між балансовою вартістю і справедливою вартістю переданих запасів відноситься до складу витрат звітного періоду.

5. Запаси, які придбані в обмін на неподібні запаси, оцінюються за справедливою вартістю переданих запасів, збільшених на суму грошей чи їх еквівалентів, що була передана в процесі обміну [9, С. 64].

Оцінка вибуття запасів у разі відпуску матеріалів у виробництво, продажу або іншому вибутті, згідно з Положенням, здійснюється по одному з таких методів: ідентифікована собівартість одиниці запасів; середньозважена собівартість; собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативні затрати; ціна продажу [10, С. 186].

Синтетичний облік придбаних запасів на рахунок 20 «Виробничі запаси» та його субрахунках підприємства обліковують за фактичною собівартістю їх придбання (заготівлі), яка, як зазначалося раніше, включає: покупну вартість і транспортно-заготівельні витрати (витрати на транспортування, навантаження, розвантаження, доставку до складів підприємства, включаючи націнки постачальницьких і посередницьких організацій, вартість послуг товарних бірж і брокерських контор, мито і митні збори тощо). Ця собівартість виявляється, як правило, тільки наприкінці місяця – після відображення всіх заготівельних операцій і розподілу їх між окремими видами запасів. За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються надходження запасів на підприємство за фактичною собівартістю та їх дооцінка. За кредитом цього рахунку відображаються використання запасів на виробництво продукції (робіт, послуг) та інше їх вибуття за середньозваженою фактичною собівартістю або за іншими цінами (п. 16 ПСБО 9 «Запаси»).

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться в розрізі їх найменувань або однорідних груп, за допомогою карток складського обліку, які розміщуються в

картотеці за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника. Кожна з груп виробничих запасів поділяється за видами, сортами, марками, типами, розмірами. Кожному найменуванню, сорту, розміру виробничих запасів привласнюється номенклатурний номер, який записують до спеціального реєстру – номенклатури-цінника, де також вказують одиницю виміру та облікову ціну запасу [8, С. 291].

Необхідно зазначити, що доречно приділити увагу не тільки процесу обліку запасів, а й їх аналізу. Говорячи про аналіз виробничих запасів, доречно звернутися до напрямів його впровадження на підприємстві, а саме:

- 1) аналіз складу, структури та руху виробничих запасів;
- 2) аналіз дотримання норм виробничих запасів;
- 3) аналіз забезпечення потреби джерелами покриття виробничих запасів;
- 4) обґрунтування оптимальної партії закупівлі виробничих запасів;
- 5) аналіз інтенсивності використання виробничих запасів [11].

Запропонована методика аналізу виробничих запасів передбачає проведення окремого дослідження впливу процесу використання запасів на результативні показники діяльності підприємства.

При цьому визначені напрями аналізу виробничих запасів є досить ефективними в процесі провадження господарської діяльності підприємства, оскільки безпосередньо надають можливість простежувати вплив виробничих запасів на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання.

Практика обліку та аналізу запасів указує на те, що це – досить трудомісткий процес, тому саме він на багатьох підприємствах має певні недоліки. Запущеність обліку запасів на багатьох виробничих підприємствах України призводить до великих їх утрат.

Для підвищення ефективності роботи підприємства потрібно повністю автоматизувати облік виробничих запасів із застосуванням комп'ютерної програми 1С: Підприємство, тобто щоб автоматизований облік був не тільки в бухгалтерії але і в обліковця та комірника, які є матеріально-відповідальними особами, та ведуть первинний облік на складах та заправочній станції. Це дозволить скоротити час на отримання та обробку документів, автоматично здійснювати процес обліку виробничих запасів при їх надходженні і вибутті та інше.

Саме тому можна виділити наступні шляхи подолання проблем ведення обліку виробничих запасів на підприємствах:

- підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації;
- удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів;
- узгодження механізмів бухгалтерського і податкового обліку виробничих запасів;
- обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки і технології виробництва;

– чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств (застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів).

ВИСНОВКИ

Процес обліку виробничих запасів на промислових підприємствах України залишається досить неефективним, це зумовлено низкою проблем, які перешкоджають отриманню вчасної, повної та достовірної інформації про їх стан та рух. Зважаючи на інформаційний розвиток суспільства, використання електронного обліку виробничих запасів є актуальним, при цьому можна забезпечити швидкість та зменшити трудомісткість цього процесу.

Враховуючи те, що Україна прагне увійти до міжнародного простору як конкурентний партнер, доцільно говорити про адаптацію вітчизняної системи обліку до МСФЗ. Це, своєю чергою, вплине на прозорість, відкритість, повноту та точність відображення в обліку виробничих запасів, дасть можливість вітчизняним промисловим підприємствам проводити порівняльний аналіз своїх показників ефективності використання виробничих запасів із показниками зарубіжних підприємств. Саме порівняльний аналіз дасть змогу підприємствам виявити свої слабкі сторони та розробити заходи щодо їх ліквідації.

Подальші дослідження будуть спрямовані на пошук нових шляхів поліпшення процесу обліку й аналізу виробничих запасів на промислових підприємствах України, розширюючи вже запропоновані напрями вдосконалення цього процесу.

Список використаних джерел

1. Рибалко О.М. Удосконалення обліку виробничих запасів // *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2008. № 6. С. 72.
2. Сопко В.В., Завгородній В.П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу. Київ, 2004. 412 с.
3. Гадзевич О.І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств. Київ, 2004. 180с.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Житомир, 2003. 726 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Київ, 1999.
6. МСФО 2 «Запаси». 2005. URL: <https://finacademy.net/materials/standartu-msfo/msfo-ias-2-zapasy>
7. Сирцева С.В. Облік запасів за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку: порівняльний аспект // *Збірник наукових праць Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 5. С. 1031-1035.
8. Огічук М.Ф., Плаксієнко В.Я., Беленкова М.І. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами. Київ, 2011. 1042 с.
9. Малюга Н.М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи: монографія. Житомир, 2007. 384 с.
10. Нападівська Л.В., Алексєєва А.В., Бакурова О.А. Фінансовий облік. Київ, 2013. 700 с.
11. Тринька Л.Я. Економічний аналіз. Київ, 2013. 568 с.

References

1. Rybalko O.M. Improvement of inventory accounting //

State and regions. Economy and entrepreneurship. 2008. № 6. p. 72.

2. Sopko V.V., Zavhorodniy V.P. *Organization of accounting, economic control and analysis: Textbook.* Kyiv, 2004. 412 p.

3. Hadzevych O.I. *Fundamentals of economic analysis and diagnostics of financial and economic activity of enterprises.* Kyiv, 2004. 180 p.

4. Butynets F.F. *Accounting Financial Accounting.* Zhytomyr, 2003. 726 p.

5. *Regulation (standard) of accounting 9 "Reserves".* Kyiv, 1999.

6. IFRS 2 "Stocks". 2005. URL: <https://finacademy.net/materials/standartu-msfo/msfo-ias-2-zapasy>

7. Syrtseva S.V. *Accounting of stocks according to national and international accounting standards: a comparative aspect // Collection of scientific works of Nikolaev National University named after V.O. Sukhomlinskyi 2015. Issue 5. pp. 1031-1035.*

8. Ohnychuk MF, Plakienko V.Ya., Belenkova MI *Financial and managerial accounting according to national standards.* Kyiv 2011. 1042 p.

9. Malyuha N.M. *Ways to Improve Assessment in Accounting: Theory, Practice, Prospects: monograph.* Zhytomyr, 2007. 384 c.

10. Napadovskaya L.V., Aleksyeyeva AV, Bakurova O.A. *Financial Accounting: Tutorial.* Kyiv, 2013. 700 s.

11. Trynka L.Ya. *Economic analysis.* Kyiv, 2013. 568 pp.

ЯКОВЛІВ

УДК 21.313.33

Анатолій Іванович
yakovlevkpi@gmail.comЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВТРАТ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ВІД УЧАСТІ У
ВІЙСЬКОВИХ ДІЯХ НА ДОНБАСІECONOMIC EVALUATION OF HUMAN ASSETS LOSS DUE TO
PARTICIPATION IN MILITARY ACTIONS IN THE DONBASSд.е.н., професор,
завідувач кафедри,
НТУ "ХПІ"

Визначено, що в результаті участі в ООС частина працездатного населення України не задіяна безпосередньо у створенні матеріальних благ та інших соціально-економічних цінностей. У цьому зв'язку виникає необхідність запропонувати відповідні методичні засоби і показати можливість їх практичного застосування. Виконано аналіз існуючих літературних джерел, пов'язаних з недостатнім використанням робочої сили, в тому числі від участі час-

тини працездатного населення у воєнних діях. На цій основі розроблено методичні рекомендації по визначенню величини відповідних втрат при проведенні військових операцій на тирча-сово окупованій території Донбасу. Запропоновано склад таких втрат і методи їх визначення. Вони підкріплені виконанням відповідних чисельних розрахунків.

* * *

In the course of research, it was determined that a segment of the able-bodied population of Ukraine is not directly involved in development of material assets and other socio-economic values due to participation in the Joint Forces Actions. In this regard, it is necessary to propose appropriate methodological tools and show the possibility of their practical implementation. The analysis of existing literature was carried out for the purpose of this paper. It is defined that methods and quantity input of human capital losses in the given area is developed insufficiently which suggests further works in this field. Developments proposed in the article consider socio-economic losses, both for business entities and for the economy of the country as a whole, as a result of the fact that a segment of the able-bodied population called to counterforce the military actions of aggressor, could not participate in development of material assets. Therefore, the value of national income and gross domestic product reduces. It is also determined that the main economic losses happen due to reduction of companies' income as a result of job losses in material production which are caused by drawing away a part of able-bodied population to participate in military actions, requirements to increase a total number of servicemen taking into consideration the nowadays needs. The causes may also include additional reserve trainings in comparison with peaceful time. Proposed methodological recommendations are confirmed by numerical calculations. The paper provides corresponding methodical principles and numerical calculations as a result of deaths, injuries, treatment of servicemen, pensions payment to them and members of their families as well as methodological provisions for determining the magnitude of losses resulting from a part of human capital assets drawing away to participate in joint forces actions. The calculations performed revealed the existence of significant losses in the Ukrainian economy. As a result, actions toward the settlement of the situation in the Donbass ought to be taken.

Ключові слова: організація об'єднаних сил, відволікання працездатного населення, втрати, робоча сила, методи розрахунку, склад втрат, військові дії, учбово-військові збори

Keywords: organization of united forces, distraction of the able-bodied population, losses, labor force, methods of calculation, composition of losses, military actions, training and military collections

ВСТУП

Військові дії в ООС призводять до суттєвих проблем в Україні. В першу чергу, це безцінні втрати людських життів та поранення. Згідно [1, 2] до початку 2018 р. зафіксовано 3730 вбитих та 9578 поранених. У літературі наявні деякі оцінки відповідних втрат. Згідно з працями канадських дослідників, при летальному результаті втрати оцінюються в 2,5 млн. дол. США, при серйозних травмах – 25 тис. дол. США [3]. Однак, самі автори розглядають такі оцінки як недостатньо визначені.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В результаті участі у гібридній війні частина працездатного населення України не займається основною своєю задачею, а саме – створенням національного багатства. У зв'язку з цим необхідно запропонувати відповідні методичні засоби і показати можливості їх практичного застосування при зосередженні подібних осіб на виконанні інших, важливих обов'язків. Це й визначило мету статті.

Аналіз стану питань,

аналіз основних досягнень в літературі

Російський автор Дмитро Богоявленський дискутує саме з чисельності людських втрат у другій світовій війні [4, С. 1-6]. У ґрунтовному дослідженні С. Кулицького розглядаються різноманітні складові можливих втрат в результаті російсько-українського протистояння на Донбасі [5]. Однак, тема нашого дослідження розглянута недостатньо.

Ми хочемо підійти з іншого напрямку. Воєнні втрати та відволікання працездатних громадян на виконання патріотичних обов'язків призводять до зниження виробітку матеріальних благ у зв'язку зі зменшенням осіб, які задіяні в такому процесі. Н.М. Пригуляк розглядає перелік втрат національного людського капіталу, в. т.ч. негативні тенденції, пов'язані із військовою агресією [6, С. 85]. Однак конкретних методів оцінки та чисельних розрахунків не наводить. Аналогічні зауваження можна віднести і до публікацій Є. Боброва, пов'язаних з дослідженням економічної безпеки підприємства [7, С. 80-85], В.І. Наздрати при оцінці соціальних ризиків [8, С. 70-77], А.М. Штангрета та ін., які зосереджуються на питаннях фінансової

безпеки підприємства [9, С. 56-65], О.С. Власюка, що аналізує вплив тіньової економіки на безпеку сектора державних фінансів України [10, С. 16-25].

З нашої точки зору, для визначення подальшого розвитку впливу незадіяності частини людського капіталу на економічні показники, слід спочатку проаналізувати існуючі методи визначення величини відповідних втрат. Вони поділяються на загальні засоби оцінки втрат у матеріальному виробництві та втрати, пов'язані з незадіяністю частини працездатного капіталу та недостатньо ефективного його використання.

В існуючій літературі має місце ряд робіт з загального визначення величини втрат (збитків). У [11] збиток розглядається як матеріальні витрати, протилежні прибутку. А.Г. Загородній та Б.Л. Вознюк дають визначення збитку як 1) безповоротно втрачені кошти та майно; 2) перевищення втрат підприємства над його доходами; 3) вартісний (грошовий) вираз майнової шкоди, наданого протиправними діями одного з суб'єктів підприємництва іншому [12, С. 21].

Американські автори розглядають збитки як гроші, що присуджені споживачеві за позовом на основі заподіяної відповідачем шкоди [13]. Такі визначення не вміщують всі аспекти, проблеми, що розглядається нами. Ряд робіт – Б.М. Данілишин [14], М.І. Бублик [15], К.Г. Гофман [16], С.М. Кузьменко [17], Ю.І. Стадницький [18] зосереджуються на оцінці техногенно-екологічних збитків, що не є темою даного дослідження. Наприклад, Б.М. Данілишин вважає економічні збитки, як втрати, погіршення матеріальних благ або їх недоодержання, а також витрати на компенсацію неможливості використання ресурсів, що мають [14, С. 60].

Проблемі ефективності живої праці присвячено чимало праць відомих українських вчених. Е.М. Лібанова розглядає питання забезпечення національного ринку праці, обґрунтування теоретико-методологічних положень щодо інноваційної сутності якості живої праці [19]. Висвітленню концепції людського капіталу, розвитку продуктивних сил людини, як головного суб'єкта інноваційної економіки присвячені дослідження А.І. Амоші [20], Н.М. Притуляка [6] та ін. Важливим є розробка методів визначення витрат на створення одного робочого місця [21], демографічні аспекти праці, боротьба з безробіттям [22], теоретичні аспекти вкладання коштів в розвиток живої праці [23].

Зарубіжні дослідники приділяють чималу увагу питанням, пов'язаним з автоматизацією виробництва, зокрема, використання роботів. Це викликає тривогу щодо зменшення потреби в живій праці, зростання безробіття. На такій позиції стоїть, зокрема, П. Крагман [24]. Більш оптимістично налаштовані Д. Аутор з Масачусетського технологічного університету, який вважає, що люди та роботи можуть доповнювати один одного [25], та Ерік Бріоньолфесон і Ендрю Мак Аффі, що рекомендують впроваджувати перелік освітніх реформ, які дозволяють використовувати людям робіт у своїх цілях [25]. Ряд аспектів такого роду розглядаються авторами [27, 28], в т.ч. переважна роль людського фактору у підвищенні ефективності виробництва [29]. Однак, і вони потребують подальшого розвитку.

Наведені вище розробки практично не зачіпають соціально-економічні втрати як економіки держави в цілому, так і для окремих суб'єктів підприємництва, населення у аналізованому напрямі. У зв'язку з цим нами нижче пропонуються методичні засади визначення величини втрат в результаті нав'язаної агресії. В першу чергу, хочемо зосередитися на втратах, які мають місце в результаті того, що частина працездатного населення, призвана протистояти воєнним діям агресора, не бере участь у створенні матеріальних цінностей, що зменшує величини національного доходу та валового внутрішнього продукту. У зв'язку з відсутністю ряду цифр за деякими складниками пропонуються лише методичні рекомендації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Використовувалися теорії і методи ефективності суспільного виробництва, принципи витрати-вигоди, порівняння, ефективності робочої сили.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні економічні втрати полягають у зменшенні доходів на виробництві в результаті скорочення робочих місць у матеріальному виробництві у зв'язку з відволіканням частини працездатного населення на участь у військових діях, необхідності збільшення загальної кількості військовослужбовців у зв'язку з потребами теперішнього часу. До них належить також додаткове проходження учбово-військових зборів порівняно з мирним часом військовозобов'язаних.

Загальна кількість осіб, пов'язаних зі збільшенням числа військовослужбовців, які беруть участь у військових діях, складає 34 тис. [1, 2].

З урахуванням десятивідсоткового безробіття, з тих, хто шукає роботу, така цифра зменшиться до 31,6 тис. осіб.

В подальших розрахунках ми виходимо з позиції втрати прибутку на одного працюючого. Ця величина може бути розрахована як

$$\text{Пр}_1 = \frac{\text{Пр}}{n_{\text{пр}}}, \quad (1)$$

де Пр_1 , Пр – відповідно прибуток на одного працюючого і в цілому по національному господарству, тис. грн.

$n_{\text{пр}}$ – число працівників у національному господарстві, тис. чол. [30].

$$\text{Відповідно: } \text{Пр}_1 = \frac{828672 \cdot 10^6}{16,2 \cdot 10^6} = 51152,6 \text{ грн.}$$

Тоді втрати прибутку від залучення працездатного населення в участі у військових діях $\Delta\text{П}_{\text{вд}}$ складають:

$$\Delta\text{П}_{\text{вд}} = \text{Пр}_1 \cdot n_{\text{в}}, \quad (2)$$

де $n_{\text{в}}$ – кількість осіб, що беруть участь у військових діях.

$$\text{Тобто } \Delta\text{П}_{\text{вд}} = 51152,6 \cdot 31600 = 1\,616\,422\,160 \text{ грн.}$$

Може виникнути заперечення, що зі зростанням рівня автоматизації виробництва має місце скорочення потреби у робочій силі. Та на сьогодні рівень автоматизації у виробництві в Україні не такий високий, як і рівень використання виробничого обладнання. Тому мають місце значні резерви у використанні живої праці. Згідно новітніх економічних теорій, значний внесок в

яку внесли, зокрема, П. Ромер [30], П. Лукас [31], рушійною силою економічного зростання є жива праця. Згідно з нашими дослідженнями [29, С. 20], 75 %, тобто $\frac{3}{4}$ ефекту здобувається завдяки задіяності живої праці. Тим більш, що впровадження високопродуктивних засобів праці повинно сприяти значному зростанню обсягів виробництва матеріальних благ, що, у кінцевому результаті, призведе до збільшення потреби у робочій силі.

Це відповідає постулатам неокейсіанської теорії, згідно з якою стверджується, що зі зростанням потреби спостерігається наявність вільної робочої сили та невикористаних виробничих потужностей [33]. У свою чергу, зростання величини національного доходу потребує збільшення виробничих потужностей або кращого їх використання, що, відповідно, також підвищує потребу в живій праці. Це характерно для нинішнього етапу економіки України, де спостерігається нехай поки що невеличке економічне зростання з подальшими передбачуваними його збільшеннями. У цьому аспекті слід також визначити перспективні втрати майбутніх можливих працездатних осіб, які не народилися у зв'язку із загибеллю на війні та в мирних оселях.

На початку 2018 р., як підкреслювалося вище, така цифра склала 3730 осіб. З урахуванням певного відсотку безробіття і в майбутньому, виїзду частини працездатного населення за кордон, вірогідності народження деяких осіб з інвалідністю, можна передбачити, що втрати працездатного населення становитимуть приблизно одну третину від числа загиблих. Тоді втрати прибутку у майбутньому $\Delta \text{Пр}_m$ складуть

$$\Delta \text{Пр}_m = \text{Пр}_1 \cdot 2/3 \cdot 3\,730 = 125\,927\,471 \text{ грн.} \quad (3)$$

У розрахунках не використовується фактор часу, оскільки сподіваємось, що на той час значно зростуть прибутки у національному господарстві, що в деякому ступені зменшить вплив фактору часу на знецінення результатів з точки зору теперішніх вигід. Однак, з методичного аспекту правомірно поруч з поточними враховувати і майбутні втрати.

Слід також враховувати втрати від повної або часткової втрати працездатності пораненими, періоду їх лікування. Таких на початок 2018 р. виявилось близько 10 тис. осіб. З цієї кількості можна передбачити, що 3 тис. осіб втрачають працездатність протягом року. Тоді відповідні втрати прибутку в цьому випадку $\Delta \text{Пр}_{\text{пор}}$ складають:

$$\Delta \text{Пр}_{\text{пор}} = \text{Пр}_1 \cdot 3\,000 = 453\,456\,000 \text{ грн.}$$

Матимуть місце виплати сім'ям померлих при військових діях у розмірі 100 тис. грн. кожній сім'ї. При кількості вбитих на війні 3 тис. осіб, такі втрати Вт_c становитимуть

$$\text{Вт}_c = 100\,000 \cdot 3\,000 = 300 \text{ млн. грн.}$$

Додаються також виплати пенсії за інвалідність постраждалим у гібридній війні. Така цифра становитиме приблизно 20% від загального числа поранених. В середньому можна прийняти для деяких розрахунків, що потерпілі стають інвалідами другої групи. Тоді втрати держави при виплаті пенсій $\text{Вт}_{\text{пор}}$ інвалідам в результаті військових дій складуть:

$$\text{Вт}_{\text{пор}} = 0,2 \cdot n_{\text{пор}} \cdot \text{ЗП}_{\text{сер}} \cdot 0,8 \cdot 12. \quad (4)$$

$n_{\text{пор}}$ – загальна кількість поранених у військових діях, чол.;

$\text{ЗП}_{\text{сер}}$ – військова середньомісячна зарплата військовослужбовців, грн./міс;

0,8 – коефіцієнт корегування зарплати для військових інвалідів другої групи [34];

12 – кількість місяців у році.

Тоді:

$$\begin{aligned} \text{Вт}_{\text{пор}} &= 0,2 \cdot 10\,000 \cdot 12\,000 \cdot 0,8 \cdot 12 = \\ &= 230\,420\,000 \text{ грн.} \end{aligned}$$

Необхідно також врахувати втрати від недоодержання прибутку при залученні військовозобов'язаних осіб на військові збори.

Протягом року, приблизно, залучається 500 тис. осіб. За мирного часу ця цифра може скоротитися до 100 тис. грн. Тобто різниця складає 400 тис. осіб. Вони залучаються на 6 місяців, в той же час як за мирного стану їх перебування на зборах зменшується на три місяці. На збори залучаються переважно працюючі особи, тому з урахуванням можливого безробіття ряду військовозобов'язаних можна внести понижуючий коефіцієнт 0,85. Відповідно, подібні втрати $\Delta \text{Пр}_{36}$ становитимуть

$$\Delta \text{Пр}_{36} = \frac{\text{Пр}_1}{4} \cdot 400\,000 \cdot 0,85 = 3\,324\,190\,000 \text{ грн.}$$

Також держава потерпає від виплат заробітної плати $\Delta \text{ЗП}_{36}$ учасникам військових зборів, які не працюють на цей час у матеріальному виробництві. Вони складатимуть

$$\Delta \text{ЗП}_{36} = 7\,140 \cdot 3 \cdot 400\,000 \cdot 0,85 = 7\,282\,800\,000 \text{ грн.}$$

де 7140 грн./міс. – середня зарплата в Україні [35].

Тоді загальна величина такого виду витрат складатиме:

$$\Delta \text{З6} = \Delta \text{Пр}_{36} + \Delta \text{ЗП}_{36} = 10\,607\,719\,000 \text{ грн.}$$

Загальна величина втрат для держави призведе до відповідного зменшення ВВП, як суми скорочення величини прибутків, виплати сім'ям загиблих в АТО, пенсій інвалідам, які ними стали в результаті поранень [34], виплати заробітної плати працездатним особам, залучених на військові збори та зменшення величини податків на заробітну плату.

Річні витрати доданої вартості $\Delta \text{ДВ}$ складають суму величин, прорахованих вище, тобто суму втрат прибутку та заробітної плати:

$$\begin{aligned} \Delta \text{ДВ} &= \Delta \text{Пр}_{\text{вб}} + \Delta \text{Пр}_m + \Delta \text{Пр}_{\text{сер}} + \text{Вт}_c + \text{Вт}_{\text{пор}} + \Delta \text{Пр}_{36} + \\ &+ \Delta \text{ЗП}_{36} = 1\,616\,422\,160 + 125\,927\,471 + 453\,456\,000 + \\ &+ 300\,000\,000 + 230\,420\,000 + \\ &+ 3\,324\,190\,000 + 7\,282\,800\,000 = 13\,333\,215\,631 \text{ грн.} \end{aligned}$$

Загальні втрати валового внутрішнього продукту складуть величину $\Delta \text{ВВП}$:

$$\Delta \text{ВВП} = \Delta \text{ДВ} + \Delta \text{ЗП}_{36} \cdot \% \text{ПД}_{\text{фо}}, \quad (5)$$

де $\% \text{ПД}_{\text{фо}}$ – відсоток податків на заробітну плату для фізичних осіб. Приймаємо його в середньому розмірі 20 %.

Відповідно:

$$\begin{aligned} \Delta \text{ВВП} &= 13\,333\,219\,900 + 7\,282\,800\,000 \cdot 0,2 = \\ &= 14\,789\,779\,900 \text{ грн.} \end{aligned}$$

Таким чином, втрати, пов'язані з недовикористанням живої праці, складають значну суму тільки за один рік. Ми не провадили розрахунок за декілька

років з урахуванням фактору часу, оскільки різні складаючі витрат мають неоднаковий часовий лаг. До того ж, виконані розрахунки вимагають подальшого уточнення.

В даному випадку не враховувались втрати від пошкодження бойової техніки і зменшення прибутку у матеріальному виробництві і зв'язку з необхідністю переходу ряду працівників на випуск та ремонт військової техніки.

ВИСНОВКИ

Розроблені методичні засади визначення величини втрат у зв'язку із відволіканням частини людського капіталу на участь у військових діях на тимчасово окупованій території Донбасу. Виконані на їх основі розрахунки довели наявність відповідних суттєвих втрат в національному господарстві України. Це свідчить про необхідність посилення заходів по мирному регулюванню ситуації в ОРДЛО.

Список використаних джерел

1. URL: <http://www.dialog.ua/war>
2. URL: <http://www.gordon.ua.com/tag/ato-1.html>
3. Аналіз витрат і вигід: практ. посібник / переклад з англ. С. Соколик // Секретаріат Ради скарбниці Канади. К.: Основи, 2000. 175 с.
4. Богоявленский Д. Еще раз о потерях в Великой отечественной войне: историкам о демографии // ДЕМОСКОП Weekly. М.: Институт демографии национального исследовательского университета "Высшая школа экономики", 2013. №559-560, С. 1-6.
5. Кривийський С. Економічні аспекти нинішнього україно-російського протистояння. // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУ в Social Communication Research Center, 2014. №20. С. 26-42.
6. Притуляк Н.М. Оцінка розвитку національного людського капіталу в Україні // Економіка України. К.: Мінекономрозвитку, Мінфін, НАНУ, 2017. № 4. С. 85-100.
7. Бобров Є. Сучасні підходи до дослідження економічної безпеки // Економіка України. К.: Мінекономрозвитку, Мінфін, НАНУ, 2012. №4. С. 80-85.
8. Наздрата В.І. Оцінка соціальних ризиків: проблеми вибору методології та інструментарію // Фінанси України. К.: Мінфін, 2013. № 12. С. 70-77.
9. Фінансова безпека підприємства: методичні засади управління / А.М. Штангрет та ін. // Фінанси України. 2013. № 11. С. 56-65.
10. Влашук О.С. Тінюва економіка та її вплив на безпеку сектора державних фінансів // Фінанси України. 2013. № 6. С. 18-25.
11. Словник української мови: в 11 т. / ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1980. Т. 11. 80 с.
12. Загородній А.Г., Вознюк Д.А. Фінансово-економічний словник. К.: Знання, 2007. 172 с.
13. Scoft D.L. The American Heritage Dictionary of Business Terms. Boston: Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2010. 608 p.
14. Данилишин Б.М. Природно-технологічні катастрофи: проблеми економічного аналізу та управління: монографія. К.: НіЧЛАВА, 2001. 260 с.
15. Бублик М.І. Технологічні збитки у національному господарстві: економічне оцінювання та засади державного регулювання: монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. 420 с.
16. Гофман К.Г., Гусев А.А. Экологические издержки и концепция экономического оптимума качества окружающей среды // Экономико-математические методы. 1981. Т. XII, Вып. 3. С. 515-527.
17. Кузьменко С.М., Волковець Т.В. Особливості екологічного оподаткування в зарубіжних країнах // Вісник Сумського державного університету. Серія "Економіка". Суми: вид-во СДУ, 2012. № 1. С. 11-18.
18. Стадницькой Ю.І. Економічні основи управління оздоровленням довкілля: монографія. Львів: вид-во Нац. Університету "Львівська політехніка", 1999. 260 с.
19. Лібанова Е.М. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір / під ред. Е.М. Лобінова. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАНУ, 2008. 316 с.
20. Амоша А.И. Социально-экономические аспекты промышленной политики: управление человеческими ресурсами: государство, регион, предприятие. // Сб. научных трудов. Ин-т экономики промышленности НАНУ / под. ред. А.И. Амоша. В 2 т. Донецк: ИЭП НАНУ, 2004. 491 с.
21. Створення нових робочих місць в Україні: результати та перспективи. К.: Державний комітет статистики. URL: <http://ukrstat.gov.ua/control/uk/ocalfiles/display/operativ2009/dopovovidx/arhdop2009.html>
22. Богиня Д.П. Концептуальні підходи до визначення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці. // Україна: аспекти праці. К., 1999. № 6. С. 3-8.
23. Петти У. Экономические и статистические труды. М.: СОЦЭКИЦ, 1940. С. 3-35.
24. Krugman P. Four observation on stagnation. Ch. 4. Secular Stagnation: Facts, Causes and Cures, CEPR Press. 2014. pp. 61-68.
25. Autor D.H. Polanyi's Paradox and Inane of Employment Growth // NBER Working Papers 20485. National Bureau of Economic Research Inc. 2014.
26. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. W.W. Norton & Company, 2014.
27. Яковлев А.І. Удосконалення методів визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності // Фінанси України. К.: Мінфін, 1998. № 9. С. 28-34.
28. Яковлев А.І., Ткачов М.М., Косенко О.П. Стратегічний стан та перспективи розвитку українського ринку інтелектуальної власності. // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Львів: вид-во "Львівської політехніки". № 619. С. 455-464.
29. Яковлев А., Черненко М. Визначення соціально-економічної оцінки робочої сили в умовах інноваційного розвитку. Економіка України. К.: Мінекономрозвитку і торгівлі, Мінфін, НАНУ, 2012. №4. С. 16-25.
30. Зведені національні рахунки. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ2005/wp12n2.html>
31. Romer R.M. New Goods, Old Theory and the Welfare costs of Trade Restrictions // Journal of Development Economics. 1994. № 43. pp. 5-38.
32. Lucas R.E. Method 1 and Problems in business cycle theory // Journal of Monetary Economics. 1980. Vol. 22. pp. 3-42
33. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. М.: Гелиос АРМ, 1999. 352 с.
34. URL: <http://pensia.ua/ua/baza-znan/pensiana-enciklopedia/item1754-pensii-po-invalidnosti-viiskovosluzhbovtiam>
35. Доповідь про соціально-економічне становище України за 2017 рік / ред. І.Е. Вернер. К.: Державна служба статистики, 2017. 75 с.

References

1. URL: <http://www.dialog.ua/war> (in Ukrainian).
2. URL: <http://www.gordon.ua.com/tag/ato-1.html> (in Ukrainian)
3. Analysis of expenses and benefits: practice guide / transl. from English by S. Sokolyk // Treasury Board Secretariat (Canada). Kyiv: Osnovy, 2000. 175 p. (in Ukrainian).
4. Bohoyavlenskyi D. Once more about losses in the Great Patriotic War: to historians about demography // ДЕМОСКОП

Weekly. Moscow: The Institute of Demography National Research University Higher School of Economics, 2013. № 559-560. pp. 1-6. (in Russian).

5. Kryvytskyi S. Economic aspects of the current Ukrainian-Russian confrontation // Social Communication Research Center of the National Bank of Ukraine, 2014. № 20. pp. 26-42. (in Ukrainian).

6. Prytuliyak N.M. Assessment of national human capital development in Ukraine // *Ekonomika Ukrainy*. Kyiv: Ministry of Economic Development, Ministry of Finance, The National Academy of Sciences of Ukraine, 2017. № 4. pp. 85-100. (in Ukrainian).

7. Bobrov Ye. Modern approaches of economic resilience research // *Ekonomika Ukrainy*. Kyiv: Ministry of Economic Development and Trade, Ministry of Finance, The National Academy of Sciences of Ukraine, 2012. № 4. pp. 80-85. (in Ukrainian).

8. Nazdrata V.I. Assessment of social risks: problem of methodologies and tools selection // *Finansy Ukrainy*. Kyiv: Ministry of Finance, 2013. № 12. pp. 70-77. (in Ukrainian).

9. Financial security of enterprise: methodical principles of management / A.M. Shtanhret et.al. // *Finansy Ukrainy*. 2013. № 11. pp. 56-65. (in Ukrainian).

10. Vlasuk O.S. Black economy and its impact on security of the public finance sector // *Finansy Ukrainy*. 2013. № 6. pp. 18-25. (in Ukrainian).

11. Dictionary of Ukrainian language: in 11 vol. / ed. I.K. Bilodid. Kyiv: Naukova dumka, 1980. Vol. 11. 80 p. (in Ukrainian).

12. Zahorodniy A.H., Voznyuk D.A. Financial and economic dictionary. Kyiv: Znannya, 2007. 172 p. (in Ukrainian).

13. Scoft D.L. The American Heritage Dictionary of Business Terms. Boston: Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2010. 608 p.

14. Danylyshyn B.M. Natural and technological disasters: problems of economic analysis and management: monography. Kyiv: NiChLAVA, 2001. 260 p. (in Ukrainian).

15. Bublyk M.I. Technological losses in national economy: economic evaluation and principles of government control: monograph. Lviv: Lvivska Politehnika Publisher, 2013. 420 p. (in Ukrainian).

16. Hofman K.H., Husyev A.A. Environmental costs and concept of economic optimum of environment quality // *Economic and mathematic methods*. 1981. Vol. XII, Issue 3. pp. 515-527. (in Russian).

17. Kuzmenko S.M., Volkovets T.V. Ecological tax treatment in foreign countries // *Bulletin of Sumy State University. Series "Economy"*. Sumy: SDU publishing, 2012. № 1. pp. 11-18. (in Ukrainian).

18. Stadnytskoy Yu.I. Principles of environmental enhancement management: monograph. Lviv: Lviv Polytechnic National University, 1999. 260 p. (in Ukrainian).

19. Libanova E.M. Human development in Ukraine: innovative measurement / ed. E.M. Lobinova. Kyiv: Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2008. 316 p. (in Ukrainian).

20. Amosha A.I. Social and economic aspects of industrial policy; human resources management: state, region, enterprise. / ed. A.I. Amosha in 2 vol. // Collection of research papers. Institute of Industrial Economy of the National Academy of Sciences of Ukraine– Doneck: Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2004. 491 p. (in Russian).

21. Employment generation in Ukraine: results and perspectives. Kyiv: Board of State Statistics Service. URL: <http://ukrstat.gov.ua/control/uk/ocalfiles/display/operativ2009/dopovovidx/arhdop2009.html> (in Ukrainian).

22. Bohynya D.P. Conceptual approaches on determining the competitive ability of labor power at job market. // Ukraine: aspects of work. Kyiv, 1999. № 6. pp. 3-8. (in Ukrainian).

23. Petti U. Works on economic and statistic. Moscow: SOCEHKGIC, 1940. pp. 3-35. (in Russian).

24. Krugman P. Four observation on stagnation. Ch. 4. Secular Stagnation: Facts, Causes and Cures, CEPR Press. 2014. pp. 61-68.

25. Autor D.H. Polanyi's Paradox and Inane of Employment Growth // NBER Working Papers 20485. National Bureau of Economic Research Inc. 2014.

26. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. W.W. Norton & Company, 2014.

27. Yakovlyev A.I. Improvement of methods for determining the effectiveness of international economic activity // *Finansy Ukrainy*. Kyiv: Ministry of Finance, 1998. № 9. pp. 28-34. (in Ukrainian).

28. Yakovlyev A.I., Tkachov M.M., Kosenko O.P. Strategic state and prospects of Ukrainian intellectual property market development // Herald of Lviv Polytechnic National University. Series: Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of formation and problems of development. Lviv: Lvivska politehnika publishing. № 619. pp. 455-464. (in Ukrainian).

29. Yakovlyev A., Chernenko M. Determination of social and economic evaluation of labor power under conditions of innovative development. *Ekonomika Ukrainy*. Kyiv: Ministry of Economic Development and Trade, Ministry of Finance, The National Academy of Sciences of Ukraine, 2012. № 4. pp. 16-25. (in Ukrainian).

30. Consolidated national accounts. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ2005/wp12n2.html> (in Ukrainian).

31. Romer R.M. New Goods, Old Theory and the Welfare costs of Trade Restrictions // *Journal of Development Economics*. 1994. № 43. pp. 5-38.

32. Lucas R.E. Method 1 and Problems in business cycle theory // *Journal of Monetary Economics*. 1980. Vol. 22. pp. 3-42

33. Keynes J.M. The general theory of employment, interest, and money. Moscow: Gelios ARM, 1999. 352 p. (in Russian).

34. URL: <http://pensia.ua/ua/baza-znan/pensiana-enciklopedia/item1754-pensii-po-invalidnosti-viiskovosluzhbovtiam> (in Ukrainian).

35. Report on social and economic situation in Ukraine in 2017. / ed. I.E. Verner. Kyiv: State Statistics Service, 2017. 75 p. (in Ukrainian).

АНАНСЬКА

Марина Олексіївна
marinaodessa@ukr.net

УДК 657

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
АНАЛІТИЧНОГО ТА
ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ
СИРОВИНОЮк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетTHE IMPROVEMENT OF INFORMATION
AND ANALYTICAL AND DOCUMENTARY
SUPPORT OF OPERATIONS ACCOUNTING
WITH RAW MATERIALS

МОСТОВА

Інна Вячеславівна
innamostova27@gmail.comстудент, Одеський
національний політехнічний
університет

У даній статті проаналізовано та виявлено недоліки здійснення операцій з давальницькою сировиною. Виявлено, що не існує чіткого визначення поняття «операція з давальницькою сировиною, недостатній аналітичний облік таких операцій. Головною причиною цих недоліків є недосконала законодавча база щодо здійснення операцій з давальницькою сировиною. Також на сьогоднішній день відсутні затвердженні спеціальні первинні документи, які б враховували специфіку даного об'єкту. Розроблено фрагмент наказу про облікову політику в частині операцій з давальницькою сировиною, що допоможе систематизувати дані та чітко визначити документообіг таких операцій. Отже за таких умов особливої актуальності набуває удосконалення інформаційно-аналітичного та документального забезпечення обліку операцій з давальницькою сировиною.

* * *

В данной статье проанализированы и выявлены недостатки осуществления операций с давальческим сырьем. Выведено, что не существует четкого определения понятия «операция с давальческим сырьем, недостаточный аналитический учет таких операций. Главной причиной этих недостатков является несовершенная законодательная база по осуществлению операций с давальческим сырьем. Также на сегодняшний день отсутствуют специальные утвержденные первичные документы, которые бы учитывали специфику данного объекта. Разработан фрагмент приказа об учетной политике в части операций с давальческим сырьем, что поможет систематизировать данные и четко определить документооборот таких операций. Следовательно при таких условиях особую актуальность приобретает совершенствование информационно-аналитического и документального обеспечения учета операций с давальческим сырьем.

* * *

This article analyzes and identifies the shortcomings of operations with raw materials. It is revealed that there is no clear definition of "operation with tolling raw materials, insufficient analytical accounting of such operations. The main reason for these shortcomings is the imperfect legislative framework for the implementation of operations with raw materials. Also today there are no special approved primary documents that would take into account the specifics of this object. A fragment of the order on accounting policy in terms of operations with tolling raw materials has been developed, which will help to systematize the data and clearly define the document flow of such operations. A register of accounting and control of profitability of operations with raw materials has been developed, which will help to assess the level of efficiency of such operations. The provided recommendations on the introduction of Analytics by types of raw materials, by different performers and by types of products will provide more complete and accurate information on the materials transferred to the processing. Recommendations on the document flow of accounting transactions with tolling raw materials, namely, developed a request for production of finished products, pribalovy order, request for production of finished products from raw materials, the act of catching the ball vianini works. We offer to maintain a separate "Turnover sheet of accounting for the amount of raw materials from the customer", which will control the movement of raw materials in the enterprise. The introduction of a turnover sheet of this form will contribute to the detail of information and transparency of operations with raw materials for the month. Therefore, under such conditions, the improvement of information-analytical and documentary support of accounting operations with raw materials becomes particularly relevant.

Ключові слова: давальницька сировина, операція з давальницькою сировиною, облік, первинні документи, облікова політика

Ключевые слова: давальческое сырье, операция с давальческим сырьем, учет, первичные документы, учетная политика

Keywords: tolling raw materials, operation with tolling raw materials, accounting, primary documents, accounting policy

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогодні використання підприємствами України операцій з давальницькою сировиною, є досить поширеним явищем. Насамперед, це спричинено тим, що у підприємств недостатньо власної сировини, відсутність коштів для купівлі сировини та відсутність виробничих потужностей. Всі ці причини можуть спричинити згорання діяльності підприємства, тому одним із способів уникнення цього та підвищення показників

господарської діяльності є залучення партнера та укладення з ним договору на переробку сировини, що постачається. Активне застосування операцій з давальницькою сировиною вимагає удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення обліку операцій з давальницькою сировиною.

Аналіз досліджень і публікацій

Питанням здійснення операцій з давальницькою сировиною займалися такі вчені як І.В. Бабиць, А. Ба-

ранник, Ф.Ф. Бутинець, Н.А. Осницька, С.В. Мочерний, К.К. Богомазова, Н.С. Білинська, В.С. Житний, О.Р. Кіляр, Н.В. Голячук, В.І. Гринь, В.Ю. Федяєва, Ю.А. Іваненко, Т.С. Єдинак, О. Беляєва, О.І. Будай, І. Заруба, Я.Д. Крупка, Н.І. Кузічкіна, Ю.А. Кузмініський, В. Матвеєва та інші.

Вивчення літератури щодо здійснення операцій з давальницькою сировиною дозволяє стверджувати, що науковці в основному розглядають проблеми пов'язанні з необхідністю узгодження понятійно-термінологічного апарату операцій з давальницькою сировиною, законодавче та договірне регулювання таких операцій. Проте питання інформаційно-аналітичного та документального забезпечення обліку операцій з давальницькою сировиною залишається актуальним та потребує удосконалення.

МЕТОЮ СТАТТІ є удосконалення інформаційно-

аналітичного та документального забезпечення обліку операцій з давальницькою сировиною.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснення операцій з давальницькою сировиною регулюється Податковим Кодексом України. Згідно Податкового кодексу України, «операція з давальницькою сировиною» – це операція з переробки (обробки, збагачення чи використання) давальницької сировини (незалежно від кількості замовників і виконавців, а також етапів (операцій)) з метою одержання готової продукції за відповідну плату [6].

Термін «операція з давальницькою сировиною» можемо знайти і в публікаціях науковців, які по різному трактують це визначення у табл. 1.

Таблиця 1

Розкриття терміну «операція з давальницькою сировиною» у наукових джерелах

Джерело	Визначення
Кириченко О.А. [1]	операції з давальницькою сировиною передбачають переробку закордонної сировини чи відходів із наступними розрахунками продуктами їхньої переробки і є виправданими тоді, коли є величезні запаси сировини, відходів, а потужностей для їх переробки немає або вони не достатні.
Білинська Н.С. [2]	суть операцій з перероблення давальницької сировини полягає у тому, що власник сировини – замовник – має намір виготовити продукцію зі своєї сировини.
Войтенко Т.І., Жиглей І.В. [1]	звертає увагу на зовнішньоекономічний характер операцій з давальницькою сировиною і вважає, що для віднесення операцій до операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах необхідно, щоб готова продукція мала код товарної номенклатури, відмінний від коду сировини
Іваненко В.О. [4]	сутність операцій з давальницькою сировиною полягає у тому, що одне підприємство закуповує сировину і передає її іншому підприємству для виготовлення за винагороду певного виду продукції шляхом переробки (обробки, збагачення чи використання) переданої сировини.

Отже, відсутність чіткого визначення «операції з давальницькою сировиною» створює проблему яку ж саме операцію відносити до операцій з давальницькою сировиною та як саме організовувати здійснення таких операцій. На нашу думку, визначення операції з давальницькою сировиною потрібно сформулювати таким чином: операція з давальницькою сировиною – це така операція з переробки давальницької сировини, з метою отримання готової продукції за винагороду, при цьому давальницька сировина на всіх етапах переробки є власністю замовника.

Ефективність здійснення операцій з давальницькою сировиною залежить від своєчасного та правильного прийняття управлінських рішень, які забезпечують реальну економічну самостійність як окремого підприємства, так і цілих галузей, їх конкурентоздатність та місце на ринку. Все це спонукає до пошуку нових підходів щодо організації інформаційно-аналітичного забезпечення керівництва різного рівня, яке формується в межах обліково-аналітичної системи. Система бухгалтерського обліку є частиною інформаційної системи, оскільки вона будується на єдиній методологічній основі, що дозволяє адекватно відобразити діяльність підприємства [1, 2].

Для організації ефективного бухгалтерського обліку операцій з давальницької сировини на будь-якому підприємстві необхідно сформувати облікову політику стосовно них. Інформаційно-аналітичне забезпечення обліку на підприємстві знаходить своє відображення

у Наказі про облікову політику.

Облікова політика підприємства в частині операцій з давальницької сировини повинна вирішувати такі завдання: принципи обліку, законодавчі акти, наукові положення конструювання інформаційної системи в розрізі операцій з давальницькою сировиною, технологія обліку, яка містить у собі такі елементи: план рахунків обліку, форми обліку, послідовність проходження документів та їх обробка, організація внутрішнього контролю, організація складання регістрів обліку та форм звітності, проведення інвентаризації операцій з давальницькою сировиною, організація обліку, яка передбачає визначення структури бухгалтерії, систему обробки інформації, розробку інструкцій, внутрішніх стандартів, спосіб ведення обліку.

Фрагмент наказу про облікову політику в частині операцій з давальницькою сировиною приведено на рис. 1.

Запропонований фрагмент облікової політики є основою своєчасного документування та облікового відображення операцій з обробки давальницької сировини. На нашу думку облікова політика покращить здійснення операцій з давальницькою сировиною.

Для цілей управлінського обліку з метою аналізу прибутковості операцій з давальницькою сировиною у замовника доцільно впровадити регістр обліку та контролю прибутковості операцій з давальницькою сировиною (табл. 2).

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕЛ-ІТЕКС»
Наказ № 05-01-17

м. Одеса 05. січня 2018 р.

Наказ про облікову політику підприємства на 2018 рік

На виконання вимог Закону України від 16 липня 1999 року № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, а також з метою дотримання підприємством єдиної методики відображення господарських операцій та забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності наказую:

1. Бухгалтерський облік здійснюється бухгалтерією ТОВ «ЕЛ-ІТЕКС». При відображенні і бухгалтерському обліку господарських операцій і подій застосовувати норми відповідних положень (стандартів) бухгалтерського обліку затверджених Міністерством фінансів України.

...

19. Облік операцій з давальницькою сировиною

19.1 Порядок обліку операцій з давальницькою сировиною ТОВ «ЕЛ-ІТЕКС», як у замовника:

19.1.1 Облік матеріалів переданих за видами давальницької сировини вести на рахунку 206. 1

19.1.2 Облік матеріалів переданих за видами продукції враховувати на рахунку 206.2

19.1.3 Облік матеріалів переданих за співпраці з різними виконавцями враховувати на рахунку 206.3

19.1.4 Облік та контроль прибутковості операцій з давальницькою сировиною відображати в регістрі для обліку та контролю прибутковості таких операцій

19.2 Порядок обліку операцій з давальницькою сировиною ТОВ «ЕЛ-ІТЕКС», як у виконавця:

19.2.1 Облік матеріалів, прийняті для переробки враховувати на рахунку 0221

19.2.2 Облік матеріалів, переданих у виробництво враховувати на рахунку 0222

19.2.3 Готову продукцію, виготовлену з давальницької сировини враховувати на рахунку 0223

19.2.4 Супутню продукцію, виготовлену з давальницької сировини враховувати на рахунку 0224

19.2.5 Для документального оформлення використовувати такі документи: договір на виготовлення продукції з давальницької сировини, заявка на замовлення, прибутковий ордер, акт виконаних робіт

Рис. 1. Фрагмент наказу про облікову політику в частині операцій з давальницькою сировиною

Таблиця 2

Регістр обліку та контролю прибутковості операцій з давальницькою сировиною

Найменування показника	За звітний період		За попередній період		Δ	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Дохід від реалізації готової продукції у тому числі:						
– дохід від реалізації продукції, виготовленої пов'язаними сторонами						
– дохід від реалізації продукції, що виготовлена з сировини власного виробництва						
Собівартість реалізованої продукції, у тому числі:						
– продукції виготовленої пов'язаними сторонами						
– продукції власного виробництва						
Маржинальний дохід продукції, у тому числі:						
– продукції виготовленої пов'язаними сторонами						
– продукції власного виробництва						

Впровадження запропонованого регістру дозволить підприємству оцінити рівень ефективності здійснення операцій з давальницькою сировиною. Регістр дозволить управлінському персоналу провести аналіз таких операцій на підприємстві, оцінити рівень їх ефективності та прийняти відповідне рішення. Вважаємо значення цього регістру важливим тому, що доходи від операцій з давальницькою сировиною становлять велику частку в загальній величині доходів багатьох підприємств і мають серйозний вплив на фінансово-господарську діяльність замовника та виконавця.

Відображення у бухгалтерському обліку операцій з давальницькою сировиною здійснюється згідно Інструкції № 291. Відображення в обліку вартість переданої у переробку, виробництва готової продукції сировини (матеріалів) по дебету субрахунку 206 «Ма-

теріали, передані в переробку» [5]. Введення аналітики за видами давальницької сировини, по різним виконавцям та по видам продукції дозволить отримувати більш повну і достовірну інформацію матеріали, передані в переробку. Приклад деталізації рахунку 206 «Матеріали, передані в переробку» за трьома запропонованими рівнями приведена на рис. 2.

Введення даної аналітики дозволить контролювати в якій кількості передається на переробку конкретний вид сировини (Плівка 1), конкретному виконавцю (Виконавець 1) та кількість готової продукції (Готова продукція 1) саме з цієї сировини.

Запропоновані зміни, щодо деталізації аналітичного обліку операцій з давальницькою сировиною підвищить якість проведення оперативного контролю та аналізу наявності, руху та вибуття даних цінностей.

Рис. 2. Деталізації рахунку 206 «Матеріали, передані в переробку» за трьома запропонованими рівнями [авторська розробка]

Для оформлення операцій з давальницькою сировиною чинним законодавством не передбачено спеціальних первинних документів. Оскільки має право самостійно розробляти бланки первинних документів для здійснення операцій з давальницькою сировиною, ми пропонуємо розроблений нами пакет документів. При здійсненні операцій з давальницькою сировиною між замовником та виконавцем виникають взаємовідносини, які, як правило, оформлюються договором. Поняття «договір на виготовлення продукції з давальницької сировини» не надається ні в Податковому кодексі України, ні в Господарському кодексі України, ні в Цивільному кодексі України. Операції з переробки давальницької сировини за своєю економічною суттю найбільше наближені до операцій підряду і тому між підприємством-замовником та підприємством-переробником укладається договір підряду.

На нашу думку, укладання договору підряду при здійсненні операцій з давальницькою сировиною є не зовсім доречним, так, як назва договору не повністю відповідає суті давальницьких операцій, тому пропонуємо використовувати договір на виготовлення продукції з давальницької сировини. Головною відмінністю договору на виготовлення продукції з давальницької сировини є попередня передача сировини, з метою її переробки. Невід'ємною частиною договору на виготовлення продукції з давальницької сировини заявка на виготовлення продукції. Вона свідчить, що між сторонами досягнута домовленість про обсяг замовленої продукції (рис. 3).

При отриманні сировини оформляється прибутковий ордер. Прибутковий ордер в одному примірнику складається матеріально відповідальною особою у день надходження цінностей на склад. Розглянемо приклад заповнення прибуткового ордера (рис. 4).

Крім того, замовник надає заявку на обсяг продукції,

що замовляється з нормами витрат сировини на їх виробництво. У заявці вказується: назва продукції, кількість продукції, норми розходу плівки, загальний обсяг розходу плівки на весь обсяг готової продукції, вартість плівки за рулон, загальна вартість плівки, назва плівки та дата постачання (рис. 5).

Пропонуємо вести окрему «Оборотну відомість обліку кількості сировини у замовника», яка дасть змогу контролювати рух сировини на підприємстві. Розроблена нами форма бланку «Оборотної відомості обліку кількості сировини у замовника» представлена у табл. 3.

Введення оборотної відомості такої форми сприятиме деталізації інформації та прозорості про здійснювані операції з давальницькою сировиною за місяць. Відомість дозволить контролювати кількість давальницької сировини на складі, скільки передано у виробництво та кількість готової продукції.

Використання розроблених форм первинних документів, які враховують всі особливості даних процесів, як зі сторони виконавця так і замовника, забезпечує правомірне відображення таких операцій на рахунках бухгалтерського обліку, а також сприяє здійсненню контролю за рівнем витрачання давальницької сировини, обсягом додаткових витрат, понесених на її переробку. Отже, впровадження запропонованих рекомендацій дасть змогу постійно здійснювати контроль за операціями з давальницькою сировиною, забезпечить оперативні і достовірні дані про рух давальницької сировини, дозволить покращити договірні відносини між замовником та виконавцем, поліпшить оперативність обліку операцій з давальницькою сировиною та дасть змогу отримувати більш повну і достовірну інформацію про операції з давальницькою сировиною на підприємстві з метою подальшої економічної оцінки ефективності таких операцій.

Заявка на виготовлення готової продукції				
м. Одеса 12 липня 2017 р. Ми, представник <u>Замовника</u> керівник ПП «Айтекс» Багалян Арман Грантович, з одного боку, і представник <u>Виконавця</u> керівник ТОВ «ЕЛ-ІТЕКС», з іншої сторони, уклали цей кошторис на виготовлення готової продукції про наступне: 1. Найменування готової продукції: полімерний зерновий рукав 2. Вартість виконаних робіт по виготовленню готової продукції та вартості поставленої <u>Виконавцем</u> сировини складає загальну суму 900.00 (дев'ятсот) грн. у тому числі ПДВ 20% - 150.00 грн. 3. Послуга по виготовленню готової продукції з сировини <u>Замовника</u> включає в себе: отримання та відповідальне зберігання у власних (чи орендованих) складських приміщеннях <u>Виконавця</u> сировини <u>Замовника</u>; виготовлення готової продукції з сировини <u>Замовника</u> на власних (чи орендованих) виробничих потужностях <u>Виконавця</u>, залучаючи для цього власних фахівців; 4. Кількість сировини для виготовлення одиниці готової продукції, яка поставляє <u>Замовник</u>:				
№	Найменування сировини	Одиниця виміру	Необхідна кількість сировини	Примітки
1	Плівка з полівнілхлориду	рулони	6	
5. <u>Виконавець</u> приймає на себе зобов'язання по забезпеченню виробництва готової продукції тару для її розфасовки. Вартість тари включена <u>Виконавцем</u> у загальну суму оплати. 6. <u>Замовник</u> зобов'язується сплатити вартість сировини, яка поставляється <u>Виконавцем</u>, одночасно з оплатою за виконані роботи по виготовленню готової продукції. 7. Цей кошторис є складовою та невід'ємною частиною договору № 09 від 30 серпня 2017 року. ПІДПИСИ СТОРІН				
Від Замовника Керівник ПП «Айтекс» Ковальчук Т.П. 30 серпня 2017 року		Від виконавця Керівник ТОВ «ЕЛ-ІТЕКС» Багалян А.Г. 30 серпня 2017 року		
М.П. М.П.				

Рис. 3. Заявка на виготовлення готової продукції

ТОВ «ЕЛ-ІТЕКС» Код ЄДРПОУ 3038987				Типова форма N М-4 Затверджена наказом Мінстату України від 21 червня 1966 р. N 193			
Прибутковий ордер N 45							
Номер документа	Дата складання	Код виду операції	Склад	Постачальник		Кореспондуючий рахунок	
				найменування	код	рахунок, субрахунок	код аналітичного обліку
5	23.08.17	03	№1	ПП «Айтекс»	01	685	206
Матеріальні цінності		Одиниця виміру		Кількість		Ціна	Сума
найменування, сорт, розмір, марка	номенклатурний номер	код	найменування	за документом	прийнято фактично		
1	2	3	4	5	6	7	8
Плівка з полівінілхлориду	215	05	рул.	18	18	1850,90	33316,20
Прийняв Малишов О.Р				Здав Ткаченко О.Л.			

Рис. 4. Прибутковий ордер

Приватне підприємство «Айтекс» П/р 26000178451, Банк ПАТ «Марфін Банк», МФО 328168 Україна, 65085, Одеська обл., Приморський район, м. Одеса, вул. Єврейська 2А, тел. 0482402487 Виконавець: Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕЛ-ІТЕКС» Заявка на виробництво готової продукції з давальницькою сировини згідно договору № 9 від 01.08.2017 р.								
Місяць	Назва продукції	Кількість продукції, шт.	Норми розходу плівки на 1 од. ГП, шт.	Загальний обсяг розходу плівки на весь обсяг ГП, шт.	Вартість плівки, грн. за рул.	Загальна вартість плівки, грн.	Назва полотна	Дата постачання
1	Рукав	6	3	18	1850,9	33316,2	Плівка з полівініл.	23.08.17
Керівник ПП «Айтекс»								

Рис. 5. Заявка на виробництво готової продукції з давальницькою сировини

Таблиця 3

Оборотна відомість обліку кількості сировини у замовника

Найменування замовника	Найменування матеріалів	Надійшла на склад давальницька сировина					Передано у виробництво			Вихід готової продукції			Вихід супутньої продукції	
		Дата	Номер документа	Кількість, рул.	Ціна, грн	Сума	Дата	Номер документа	Кількість, рул.	Дата та номер документа	Вид продукції	Витрати сировини на од.	Дата та номер документа	Кількість, рул.
ПП «Айтекс»	Плівка	23.08.17	27	18	1850,90	3316,20	27.08.17	27/1	12	30.08.17 27/2	зерновий рукав	3	-	-

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах все більше вітчизняних підприємств стали використовувати давальницькі схеми. З питання вдосконалення здійснення операцій з давальницькою сировиною запропоновано комплекс заходів щодо удосконалення інформаційно-аналітичного та документального забезпечення обліку операцій з давальницькою сировиною. Головним етапом вдосконалення документального забезпечення обліку операцій з давальницькою сировиною є розробка первинних документів щодо їх здійснення. Впровадження розроблених нами первинних документів дозволить приймати ефективні управлінські рішення стосовно таких операцій. Вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення обліку полягає в деталізації аналітичного обліку, шляхом введення субрахунків: 206.1 «Матеріали, передані в переробку за видами давальницькою сировини», 206.2 «Матеріали, передані в переробку за співпраці з різними виконавцями», 206.3 «Матеріали, передані в переробку за видами продукції». Введення аналітики за видами давальницької сировини, за різними виконавцями та за видами

продукції дозволить отримувати більш повну і достовірну інформацію матеріали, передані в переробку.

Список використаних джерел

1. Бабич І., Ліпатова Н. Облік давальницької сировини // Фінансово-кредитна система та її вплив на розвиток інституту бухгалтерського обліку. 2014. № 3. С. 277-281.
2. Білінська Н.Є. Позабалансовий облік операцій з давальницькою сировиною у виробника // Науковий вісник НЛТУ України. 2011. № 21.7. С. 151-157.
3. Голячук Н.В. Економічна сутність давальницьких операцій та порядок відображення їх в обліку // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2009. №. 6 (1). С. 134-141.
4. Іваненко В.О. Облікове відображення виготовлення промислової продукції на давальницьких умовах // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2010. №. 4 (54). С. 89-93.
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом МФУ від 30 липня 1999 року, №291.
6. Податковий кодекс України із змінами, внесеними згідно із Законами № 2374-VIII від 22.03.2018 // Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/275517>.

References

1. Babych I.V., Lipatova N. Accounting for raw materials given // *Finansovo-kreditna systema ta yiyi vplyv na rozvytok instytutu bukhhalterskoho obliku*. 2014. Vol. 3. pp. 277-281 (in Ukrainian).
2. Bilynska N.Ye. Off-balance sheet accounting of operations with raw materials from the manufacturer // *Naukovij visnik NLTU*. 2011. № 21.7. pp 134-141 (in Ukrainian).
3. Holyachuk N.V. The economic essence of the tolling operations and the order of their reflection in accounting // *Ekonomichni nauki. Seriya: Oblik i finansi*. 2009. №. 6 (1). pp. 134-141. (in Ukrainian).
4. Ivanenko V.O. Account the reflection of the manufacture of industrial products under a tolling agreement // *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tehnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*. 2010. № 4 (54). pp. 89-93. (in Ukrainian).
5. Instructions on the application of the chart of accounts of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations, approved by order No. 291 of the IFI of 30 July 1999. (in Ukrainian).
6. Tax code of Ukraine). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/275517> (in Ukrainian).

ШВЕЦЬ

Наталія Вячеславівна
shvetsnnn@ukr.net

УДК 338.34:69.003

БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ
ДИНАМІКИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ
РОЗВИТКУ

АЛІПОВА

Віталія Андріївна
witalina996@gmail.comCONSTRUCTION INDUSTRY OF UKRAINE:
ANALYSIS OF DYNAMICS AND
DETERMINATION OF DEVELOPMENT
DIRECTIONSк. е. н., доцент,
Східноукраїнський
національний університет
імені В. Далямагістрант,
Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля

Досліджено тенденції розвитку будівельної галузі в період 2012-2017 рр. Виявлено, що ця галузь дуже чутлива до макроекономічної та соціально-політичної ситуації в країні. Відмічена пряма залежність обсягів продукції інфраструктурного, промислового характеру від ділової активності в реальному секторі економіки. Показано, що на обсяги житлового будівництва, крім загальних макроекономічних чинників, суттєвий вплив здійснювали кон'юнктурні фактори ринку житла. Зроблено висновок, що саме підгалузь житлового будівництва потребує розробки стратегічно важливих для соціально-економічної стабільності країни шагів, перш за все, в напрямку здешевлення житла та забезпечення його доступності для населення. Можливості для цього може забезпечити розвиток вітчизняних виробництв будівельних матеріалів.

* * *

Исследованы тенденции развития строительной отрасли в период 2012-2017 гг. Выявлено, что эта отрасль очень чувствительна к макроэкономической и социально-политической ситуации в стране. Отмечена прямая зависимость объемов продукции инфраструктурного, промышленного характера от деловой активности в реальном секторе экономики. Показано, что на объемы жилищного строительства, кроме общих макроэкономических факторов, существенное влияние оказали конъюнктурные факторы рынка жилья. Сделан вывод, что именно подотрасль жилищного строительства требует разработки стратегически важных для социально-экономической стабильности страны шагов, прежде всего, в направлении удешевления жилья и обеспечения его доступности для населения. Возможности для этого может обеспечить развитие отечественных производств строительных материалов.

* * *

Introduction. Construction is a strategically important sector of the national economy which ensures the welfare and socio-economic development of the country. Expansion of construction enterprises gives a large multiplier effect in the form of growth in total income. Therefore, the analysis of the construction industry is constantly relevant and its results largely reflect the economic situation of the country as a whole. A large number of scientific works are devoted to the study of problems, the evaluation of results and the determination of opportunities for the development of construction in Ukraine. The articles reviewed cover the period from 2010 to 2016 and reveal the author's vision of the trends of this time. The dynamism of the market environment and the instability of the macroeconomic situation in Ukraine make it necessary to continuously monitor the state of the construction industry and observe the influence of various factors on the results of its activities.

The **purpose** is to determine the nature, features of changes in the construction industry of Ukraine and strategically important areas for further development.

Results. The dynamics of the volume of construction work performed and price indices for them have been analyzed for the period from 2012 to 2017. It is shown that the industry indicators clearly reflect the changes that occurred in this period in the Ukrainian economy. It was noted that the decline in the construction of non-residential buildings and engineering structures from 2012 to 2014 coincides with the decline in real GDP of the country. Herewith a steady increase in the nominal value of housing during the period 2012-2017 is shown. This is due to the difficult situation that has long been formed in Ukraine in the housing market. On the one hand, the high demand of the population for it, on the other low solvency of demand. Therefore, in this sector of construction, the strategic direction is to reduce the cost of housing, primarily due to a decrease in its cost. As an important reserve for reducing costs, greater use of domestic materials in construction is considered.

Conclusion. The construction industry is very sensitive to the macroeconomic and socio-political situation in the country. At the same time, the volume of construction products for infrastructure and industry is directly dependent on business activity in the real sector of the economy. The volume of housing, in addition to general macroeconomic factors, is significantly affected by the housing market conditions. It is concluded that it is the housing construction subdivision that requires the development of strategically important steps for the country's socioeconomic stability, first of all, in the direction of cheaper housing and ensuring its availability for the population. Opportunities for this can be provided by the development of domestic production of building materials.

Ключові слова: будівельна галузь, обсяги робіт, житлове будівництво, вартість житла, розвиток будівництва

Ключевые слова: строительная отрасль, объемы работ, жилищное строительство, стоимость жилья, развитие отрасли

Keywords: construction industry, scope of work, housing construction, housing prices, industry development

ВСТУП

Будівництво – це стратегічно важлива галузь народного господарства, що забезпечує добробут та соціально-економічний розвиток країни. Будівельні підпри-

ємства, створюючи свій продукт, є безпосередніми учасниками інвестиційних процесів різного рівня та споживачами продукції, послуг багатьох економічних секторів, що у масштабі національної економіки дає мультиплікативний ефект у вигляді приросту сукупного

доходу. Тому аналіз стану будівельної галузі є постійно актуальним, а його результати в значній мірі відображають економічний стан країни в цілому.

Дослідженню проблем, оцінці результатів та визначенню можливостей розвитку будівництва в Україні присвячена значна кількість наукових робіт.

Розгляд останніх публікацій та результатів досліджень показав, що багато уваги науковці приділяють питанням зовнішнього та внутрішнього забезпечення ефективного функціонування будівельних підприємств [1-6].

У роботах [7-10] наводяться результати аналізу статистичної інформації щодо діяльності суб'єктів будівництва та визначаються загальні галузеві проблеми і можливості їх вирішення.

Л.В. Проданова, Л.І. Панкова, Ю.О. Зайва [7] роблять оптимістичні висновки стосовно розвитку вітчизняної будівельної галузі та вважають, що це має відбуватися за такими напрямками: «...поліпшення роботи будівельних підприємств за рахунок оновлення основних фондів; впровадження інноваційних будівельних технологій; підвищення якості будівельної продукції; вдосконалення управління, розширення горизонту планування і більш точний облік вимог ринку; розроблення довгострокових програм розширення можливостей фінансування будівництва як органами державної, так і регіональної влади; сприяння розвитку кластерних утворень».

Результати досліджень О.С. Демидова, Т.М. Колесник, О.П. Колонтаєвського [8] доводять суттєвий взаємозв'язок між обсягами будівельних робіт та величиною капітальних інвестицій в Україні.

Л.В. Кулікова [9] та Г. Павловські [10], аналізуючи

проблеми будівництва, звертають увагу на необхідність збільшення інвестицій в цю галузь, інтенсифікації інноваційних процесів та важливості задія цього наявного високого кадрового потенціалу.

Розглянуті праці охоплюють період 2010-2016 рр. та розкривають авторське бачення тенденцій цього часу. Динамічність ринкового середовища та нестабільність макроекономічної ситуації в Україні зумовлюють необхідність постійного моніторингу стану будівельної галузі й відстеження впливу різних чинників на результати її діяльності.

МЕТА РОБОТИ – визначити характер, особливості змін в будівельній галузі України та стратегічно важливі напрями її подальшого розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використовувалися методи порівняння, логічного та статистичного аналізу. Інформаційною основою роботи є наукові праці, ресурси Internet, офіційні дані служб статистики України та Євро-союзу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Економічна криза, прояви якої почали відчуватися в 2012 р. та посилились у 2014 р. з початком збройного конфлікту на території Донбасу, відобразилась на макроекономічній ситуації в цілому та вплинула на стан будівельної галузі.

Аналіз динаміки обсягів виконаних будівельних робіт та індексів цін на них (табл. 1) показав, що в період 2012-2017 рр. ці показники галузі чітко відображають зміни, що відбувалися в українській економіці.

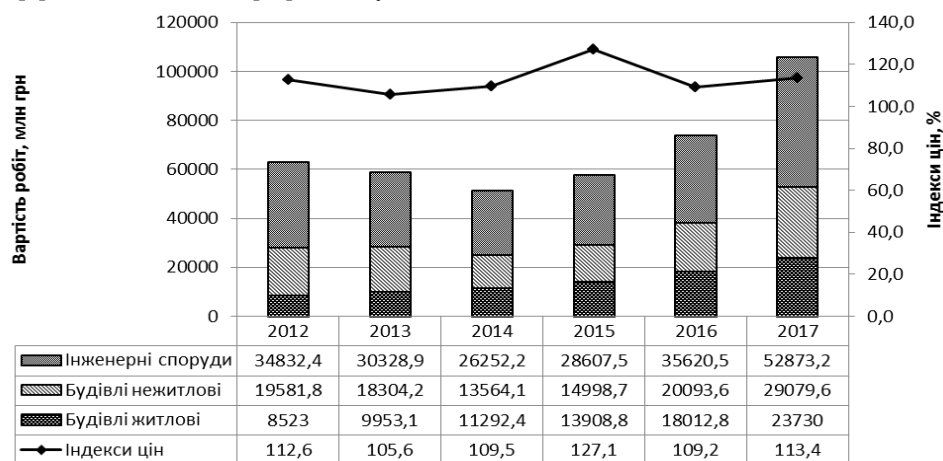

Рис. 1. Динаміка обсягів виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції та індексів цін на них, млн. грн. [складено авторами за даними Державної служби статистики України [11]]

У 2013 р. на тлі падіння індексу цін (приблизно на 6 %) обсяги робіт дещо зменшилися, в основному, за рахунок зниження будівництва інженерних споруд. У 2014 р. падіння прискорилося, обсяги значно впали при одночасному зростанні індексу цін. І якщо у номінальному виразі вони зменшилися на 12,76 %, то у реальному – падіння відбулося на 15,87 %. У 2015 р. ситуація ще більш погіршилася. При видимому збільшенні обсягів виконаних будівельних робіт в номінальному виразі (на 12,53 %), реальні показники відображають занепад на 3,05 %. Це обумовлено різким збільшенням галузевого індексу цін на 17,6 %. Найбільше зросли

ціни на будівельно-монтажні роботи у сфері будівництва трубопроводів, комунікацій та ліній електропостачання – на 34,2%, зведення нежитлових споруд – на 28,2 %, а також в сфері житлового будівництва – на 24,2 %. Найменше збільшилися вартість будівництва комплексних промислових будівель – на 23 %.

Починаючи з 2016 р. ситуація в будівельній галузі значно покращилася. Сповільнився темп зростання цін та суттєво зросли вартісні обсяги виконаних робіт. Причому позитивна динаміка цих показників спостерігалася як у номінальному, так й у реальному виразі.

Дані, що наведені на рис. 1 також ілюструють

дуже цікавий факт, а саме те, що обсяги будівництва нежитлових будівель та інженерних споруд починаючи з 2012 р. по 2014 р. стійко знижувалися, а номінальна вартість житлового будівництва, навпаки, поступово зростала. Якщо падіння перших співпадає з падінням реального ВВП країни, то зростання останнього виду продукції будівництва пояснюється складною ситуацією, що склалася в Україні на ринку житла.

З одного боку, населення нашої країни потребує покращення квартирних умов. За даними Державної служби статистики забезпеченість в Україні житлом з розрахунку на одного жителя у 2017 р. склала 23,3 кв. м. [11], що менше мінімальних 30 кв.м. у більшості європейських країн.

З іншого боку, задоволенню існуючої потреби у збільшенні житлової площі перешкоджає поки ще нездоланий розрив між рівнем доходів населення і вартістю житла.

Для порівняння були зіставлені можливості жителів різних європейських країн придбати квадратні метри за мінімальними цінами відповідних ринків нерухомості (рис. 2).

З рис. 2 видно, що середньостатистичний житель України за свій річний дохід може придбати лише близько 18 кв.м. житла, в той час як громадяни Естонії і Німеччини спроможні купити приблизно 47 кв.м. та 73 кв.м. відповідно. Наведені показники

яскраво ілюструють наскільки рівень доходу середнього українця відстає від вартості житла та наскільки великою в Україні є потреба, перш за все, в житлі економ класу.

До вирішення завдання зниження вартості будівництва треба підходити комплексно. Напрямки опрацювання цього завдання, на думку фахівців Центру комерційного права [13] визначаються складовими собівартості житла, перелік яких включає: матеріальні витрати на будівництво; плату за фінансування; податки; витрати на проходження дозвільних процедур; витрати на прокладення інженерних мереж до межі земельної ділянки, на якій ведеться будівництво; «пайову» участь у розвитку інфраструктури населеного пункту; безоплатну передачу місцевій владі певного відсотка від збудованого житла та подібних поборів; ціну земельної ділянки.

Аналіз витрат певних будівельних підприємств показав, що самою значною складовою в собівартості житла залишаються витрати на будівельні матеріали, які в галузевому масштабі за даними Державної служби статистики України в сумі з оплатою послуг в 2017 р. фактично досягли 87% (рис. 3).

Резерви зниження цих витрат можна шукати розглядаючи можливості все більшого використання в будівництві вітчизняних матеріалів.

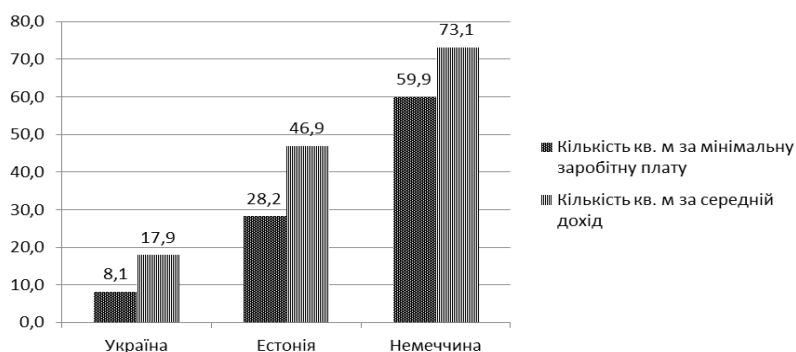

Рис. 2. Порівняння спроможності придбання житла за річний дохід у різних країнах Європи [складено авторами за вибірковими даними ринків нерухомості наведених країн та даними Державної служби статистики України та Статистического бюро Европейского Союз [11, 12]]

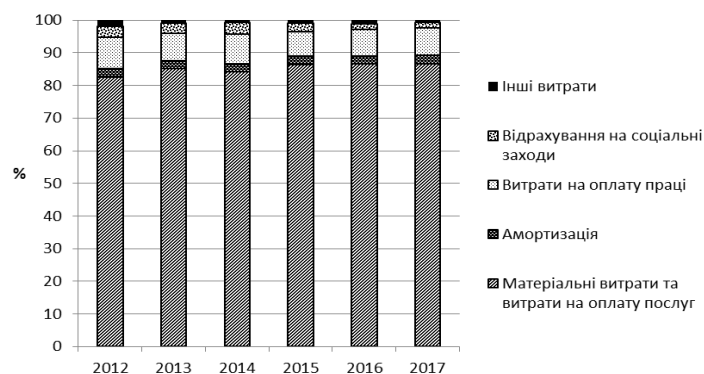

Рис. 3. Структура витрат на виробництво продукції будівництва, % [складено авторами за даними Державної служби статистики України [11]]

На думку експертів в будівельній галузі [14], в Україні сьогодні можна знайти практично всі потрібні будматеріали. Внаслідок економічної кризи та значної девальвації української гривні частка вітчизняних матеріалів, використаних в будівництві за ос-

танні роки зросла. Якщо у «спокійний» час для будівництва житла економ класу частка імпортованих матеріалів становила до 15 %, а в комфортному і вищому класі – до 40-45 %, то сьогодні за рахунок подорожчання ці показники знизилися до 7-8 % і 35-40 % від-

повідно.

На даному етапі будівельні компанії не можуть повністю перейти на використання продукції вітчизняних виробників, тому що вона не вся задовольняє вимогам якості. При реалізації будівельних проєктів, в яких пріоритетною є не тільки ціна, але й якість житла, включаючи добротні інженерні мережі, надійне ліфтове господарство – без імпортованих матеріалів не обійтися. Взагалі, можна відмітити, що переорієнтація будівельної галузі на вітчизняні будівельні матеріали має важливе стратегічне значення для України, однак це потребує розвитку ринку будівельних матеріалів, що, в свою чергу, можливо лише за підтримки з боку держави.

Поряд з розглядом можливостей зменшення матеріальних витрат на будівництво житла, слід шукати резерви зниження й інших складових його собівартості. Головним чином, ці резерви пов'язані з ліквідацією корупційних схем в галузі, спрощення дозвільних процедур на будівництво та з удосконаленням механізмів його фінансування.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного аналізу можна зробити наступні загальні висновки. Будівельна галузь дуже чутлива до макроекономічної та соціально-політичної ситуації в країні. В розрізі будівельної продукції в розглянутому періоді спостерігалася протилежна тенденція зміни її обсягів. Так, відмічена пряма залежність обсягів продукції інфраструктурного, промислового характеру від ділової активності в реальному секторі економіки. Зміни ж в обсягах житлового будівництва відбувалися під домінуючим впливом інших чинників, які обумовлені не тільки загальною економічною ситуацією в країні, але й давно існуючими проблемами соціального характеру. Саме ця підгалузь будівництва потребує розробки стратегічно важливих для країни кроків, перш за все, у напрямку здешевлення житла та забезпечення його доступності для населення. Реальні можливості для цього створює розвиток вітчизняних виробництв будівельних матеріалів, яким будуть присвячені наступні дослідження.

Список використаних джерел

1. Демочані О.Е. Створення та стратегія використання фінансово-кредитного механізму в будівельній галузі // *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 170–178.
2. Климчук М.М. Механізм інвестування підприємств – інституційних учасників будівельного енергокластера // *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 149–154.
3. Якименко О.В. Фактори підвищення ефективності управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону // *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 223–228.
4. Пруненко Д.О. Визначення елементів інтелектуального капіталу будівельних підприємств // *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 202–207.
5. Попова Г.Ю., Токарева Л.М. Концепція транспарантності як складова маркетингу будівельних підприємств Донбасу // *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1 (51). С. 4–9.
6. Юр'єва С.Ю., Гнатченко С.Ю. Вплив заробітної плати на тенденцію до перерозподілу фінансів між статтями витрат у будівництві у 2016–2018 рр. // *Бізнес Інформ*. 2018. № 10. С. 215–220.
7. Проданова Л.В., Панкова Л.І., Зайва Ю.О. Проблемні аспекти розвитку ринку будівельної галузі України // *Економічний вісник Запорізької державної інженерної ака-*

демії. 2016. Випуск 6–2 (06). С. 57–61.

8. Демидова О.С., Колесник Т.М., Колонтаєвський О.П. Аналіз динаміки розвитку будівельного сектора економіки України // *Комунальне господарство міст*. 2017. Випуск 136. С. 24–30.

9. Кулікова Л.В. Сучасні тенденції розвитку будівельних підприємств // *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 8. С. 52–55.

10. Павловські Г. Щодо проблем розвитку діяльності підприємств будівельної сфери в Україні // *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 3 (25). Т. 2. С. 124–135.

11. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

12. Database. Eurostat. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

13. Пропозиції щодо вирішення проблем на ринку житла в умовах кризи. Центр комерційного права. URL: <http://www.commerciallaw.com.ua/>

14. Столична нерухомість. Інформаційно-аналітичний портал. URL: <http://100realty.ua/uk/articles/28556>

References

1. Demochani O.E. Creation and Strategy of Use of Financial-Credit Mechanism in the Construction Industry. // *Business Inform*. 2018. № 2. pp. 170–178. (in Ukrainian)
2. Klymchuk M.M. The Mechanism for Investing the Enterprises as Institutional Participants in a Construction Energy Cluster. *Business Inform*. 2018. № 5. pp. 149–154. (in Ukrainian)
3. Yakymenko O.V. The Factors of Increase of Efficiency of Management of Innovation Potential of the Construction Complex of Region // *Business Inform*. 2018. № 5. pp. 223–228. (in Ukrainian)
4. Prunenکو D.O. Identification of Elements of Intellectual Capital of Construction Enterprises // *The Problems of Economy*. 2017. № 3. pp. 202–207. (in Ukrainian)
5. Popova H., Tokareva L. Concept of transparency as a component of marketing of Donbas construction companies // *Economic Herald of the Donbas*. 2018. № 1 (51). pp. 4–9. (in Ukrainian)
6. Yureva S.U., Hnatchenko E.U. The Impact of Salary on the Tendency towards Redistribution of Finance between Expenditure in Construction in 2016–2018 // *Business Inform*. 2018. № 10. pp. 215–220. (in Ukrainian)
7. Prodanova L.V., Pankova L.I., Zayva Yu.A. Problematic aspects of the construction industry in Ukraine market. *Economic Herald of the Zaporizhzhia State Engineering Academy*. 2016. Issue 6–2 (06). pp. 57–61. (in Ukrainian)
8. Demydova O., Kolesnyk T., Kolontaievskyi O. Analysis of the Dynamics of the Building Sector Development in Ukrainian Economy // *Municipal economy of cities*. 2017. Issue 136. pp. 24–30. (in Ukrainian)
9. Kulikova L. Current Trends in Construction Enterprises // *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*. 2017. № 8. pp. 52–55. (in Ukrainian)
10. Pawlowski H. As for the Development Problems of Operation Enterprises of the Construction Industry in Ukraine // *International scientific journal "Internauka."* Series: "Economic Sciences". 2017. № 3 (25). Vol. 2. pp. 124–135. (in Ukrainian)
11. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
12. Database. Eurostat. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. (in English)
13. Proposals for solving problems in the housing market in a crisis. Center for Commercial Law. URL: <http://www.commerciallaw.com.ua/> (in Ukrainian)
14. Metropolitan real estate. Information and analytical portal. URL: <http://100realty.ua/uk/articles/28556> (in Ukrainian)

ТАБЕНСЬКА

Оксана Ігорівна

oksana.tabenska.68@gmail.com

УДК 005.591.6:338.488.2:690.4

ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

INNOVATIVE TRENDS OF DEVELOPMENT RESTAURANT BUSINESS

к.е.н., старший викладач,
Вінницький національний
аграрний університет

У статті досліджено сучасні глобальні проблеми людства, значний попит на природні ресурси, нові умови утилізації відходів, інноваційні тенденції розвитку ресторанного бізнесу, діяльність екоресторанів. Проаналізовано екологічне управління, тобто постійний вплив державних органів, економічних суб'єктів, громадськості на особистість, колектив, технологічний процес, підприємство, територіальні органи, державу, який спрямований на дотримання вимог природоохоронного законодавства. Проведено дослідження діяльності мережі еко-ресторанів "Батьківська хата".

* * *

В статье исследованы современные глобальные проблемы человечества, значительный спрос на природные ресурсы, новые условия утилизации отходов, инновационные тенденции развития ресторанного бизнеса, успешная деятельность екоресторанов. Проанализировано экологическое управление, постоянное воздействие государственных органов, экономических субъектов, общественности на личность, коллектив, технологический процесс, предприятие, территориальные органы, государство, направленный на соблюдение необходимых требований природоохранного законодательства.

* * *

Introduction. In the article the modern global problems of humanity, the considerable demand for natural resources, new trends of waste utilization, innovative tendencies of restaurant business development, ecorestaurants' activity are investigated. It is the innovative way of economic development that provides updating of technologies, goods and services, efficient use of intellectual potential. The article analyzes the strategies of active influence on the external environment (horizontal integration, vertical integration, concentric and conglomerate diversification), realized through various forms of associations, connections and transactions.

The **purpose** is the study of modern global problems of mankind, a significant demand for natural resources, trends in waste management, the formation of regional agricultural policy, the effective development of rural areas, the concept of ecosystems, the benefits of creating an innovative cluster model for the development of regions on the basis of synergy effect.

Results. The ecological management, that is, the constant influence of state bodies, economic actors, the public on the person, technological process, enterprise, territorial bodies, the state, directed mainly on compliance with the requirements of environmental legislation. The research of the network of eco-restaurants "Father's House" was conducted and it is determined that due to the use of vertical integration mechanisms there is a possibility of reducing transaction costs.

Conclusion. Consequently, the study of innovative trends in the development of restaurant business is very relevant at the present stage. It is necessary to pay attention to the use of natural materials in the design of institutions, the cultivation of local organic products, environmentally safe waste disposal, environmental problems that are not specific to the country, but the future of mankind as a whole. The application of innovative trends in restaurant business. The research of the network of eco-restaurants "Father's House". The essence of the environmental labeling of the logical.

Ключові слова: конкурентоспроможність, глобальні проблеми людства, природні ресурси, утилізація відходів, зелений бізнес, екосистема житла, екоресторани

Ключевые слова: конкурентоспособность, глобальные проблемы человечества, природные ресурсы, утилизация отходов, зеленый бизнес, экосистема жилья, екоресторани

Keywords: competitiveness, global humanity problems, natural resources, waste management, green business, housing ecosystem, ecorestaurant

ВСТУП

Поглиблення міжнародного поділу праці й супроводжуючі його процеси інтернаціоналізації бізнесу сьогодні є головною тенденцією економічного розвитку. Важливим джерелом зростання економічного потенціалу стають не матеріальні та природні ресурси, а інноваційні й інтелектуальні засоби розвитку, засновані на використанні нових ідей та інтелектуальних ресурсів суспільства.

Основні акценти в провідних країнах світу сьогодні переміщуються на прискорення інноваційного розвитку, перехід до економіки, що базується на знаннях. Саме інноваційний шлях розвитку економіки забезпечує оновлення технологій, товарів і послуг, ефективне використання інтелектуального потенціалу та стиму-

лювання його підвищення.

Розвиток інтелектуального потенціалу обумовлює прогрес людства, а сукупність національних можливостей країн світу в інтелектуальній сфері, функціонування якої визначається специфікою її продукції, умовами виробництва, обміну і споживання, сприяє міжнародній торгівлі об'єктами інтелектуальної власності та забезпечує стрімкі темпи світового ринку технологій [1, С. 105-111].

Інноваційний розвиток є необхідною умовою успіху сучасного промислового підприємства. Інструментарієм інноваційного розвитку підприємств є засоби, форми та методи діяльності, що спрямовані на стратегічне оновлення, створення та активізацію науково-технічного потенціалу, впровадження та використання результатів наукових досліджень та розробок, випуск

на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг.

Враховуючи той факт, що інновації підприємства виступають як зміни технологічні, організаційно-структурні, у продукції та персоналі, необхідним є визначення управлінського підходу та методичного забезпечення, що дозволять успішно реалізовувати зазначені типи змін.

Таким чином, спрямованість підприємства на інноваційний тип розвитку вимагає постійних змін усіх його елементів (стратегії, структури, процесів, продуктів, персоналу). Тіснішим стає взаємозв'язок між стратегічною та інноваційною діяльністю в умовах загострення конкурентної боротьби, переходу від масового до позамовного виробництва, підвищення ролі автоматизації управління, скорочення тривалості процесів розробки та впровадження нових продуктів, розширення механізмів кооперації та корпоратизації [2, С. 40-45].

Тенденції розвитку та механізми регулювання міжнародної торгівлі послугами в умовах глобалізації аналізує вчений-економіст І.І. Ляшко, І.Б. Чичкало-Кондрацька досліджує міжнародний досвід стимулювання розвитку інтелектуального потенціалу та захисту інтелектуальної власності, І. Отенко аналізує формування бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства, а також глобальні проблеми сучасності: причини виникнення та шляхи їх розв'язання розглядаються в дослідженнях С.М. Внучко, напрями розвитку еколого-орієнтованого агровиробництва у країнах Європейського Союзу проаналізовані в роботах О.В. Бігдан, міжнародне співробітництво у галузі екологічного права, екологічної політики та екологічної економіки досліджує І.А.Дубович.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні сучасних глобальних проблем людства, значного попиту на природні ресурси, нових тенденцій утилізації відходів, формування регіональної аграрної політики, ефективного розвитку сільських територій, поняття екосистеми, переваг створення інноваційної кластерної моделі для розвитку регіонів на основі синергетичного ефекту.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогодні глобалізація сприяє прискореному розвитку продуктивних сил, науково-технічному прогресу, зростанню інтенсивності у взаємовідносинах між економіками країн. Світова економіка стає єдиним ринком і виробничою зоною з національними та регіональними секторами, а не простою сукупністю національних економік, що розгортають взаємне економічне співробітництво. Ринок послуг значною мірою є динамізатором світового виробництва, науково-технічного прогресу та всієї системи міжнародних відносин, які формуються під впливом сучасних інформаційно-технологічних та глобалізаційних тенденцій [3, С. 47-54].

Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і техніки, поява нових технологій призвели до глибоких якісних змін у житті суспільства. Серед шляхів вирішення цих проблем доцільним є розробка

усіма країнами світу сукупності конкретних заходів дотримання екологічних стандартів. Йдеться про стандарти чистоти повітря, водних басейнів, раціонального споживання енергії, підвищення ефективності енергетичних систем; необхідне також вивчення запасів усіх ресурсів у країнах світу з використанням найновітніших досягнень НТР; розширення у країнах, що розвиваються, власного сировинно-переробного виробництва; припинення вирубування лісів, особливо тропічних, забезпечення раціонального лісокористування; формування екологічного світогляду, що створило би можливості для розгляду всіх економічних, політичних, соціальних, ідеологічних, національних, регіональних, кадрових питань як у межах окремих країн світу, так і на міжнародному рівні з позицій розв'язання екологічних проблем людства, надання проблемам екологічного характеру, пріоритету над іншими [4, С. 18-22].

Із позицій лідерів світового економічного та технологічного розвитку головними труднощами глобального масштабу, які найгостріше відчуває сама світова спільнота, є екологічні, ресурсно-економічні та демографічні проблеми. Саме ці три аспекти й домінують, як правило, у дослідженнях глобалістів заходу.

Найвідомішими зараз у всьому різноманітті глобальних проблем є екологічні труднощі та випробування людства. Власне кажучи, формування глобалістики як особливого напрямку наукових досліджень, а з іншого боку, – громадської думки, значною мірою було пов'язане саме з усвідомленням сучасної екологічної кризи [5, С. 23-30].

Актуальною проблемою сьогодення є екологізація господарської діяльності, тобто зменшення антропогенного навантаження на довкілля та виробництво екологічно безпечної продукції. Досягнення такого ефекту можливе за рахунок трансформацій економічної системи на природничих засадах. У даному зв'язку виникає необхідність створення механізму узгодження економічних інтересів та потреб суспільства із можливостями природи.

Стрімкий ріст населення в останні десятиліття зумовив зростання попиту на продукти харчування, що у свою чергу через інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва призводить до збільшення негативного впливу на навколишнє середовище. Враховуючи зазначені фактори, побудова і практична реалізація належної до сформованих умов державної політики екологізації агровиробництва є одним із пріоритетних завдань сьогодення.

Європейське сільське господарство спрямоване на досягнення не лише економічної, а й екологічної конкурентоспроможності. Додатковим свідченням даного явища є те, що програма реформ розвитку сільських територій передбачає додаткове фінансування проектів, пов'язаних зі зміною клімату, підвищенням якості води, повітря, ґрунтів, біорізноманіття, використання поновлюваних джерел енергії та інновацій [6, С. 23-27].

Незалежно від тих чи інших непорозумінь у міжнародних відносинах, що склалися історично, необхідно знаходити цивілізовані шляхи вирішення багатьох міждержавних проблем, особливо екологічних.

Аналізуючи міжнародне співробітництво України в галузі екології (міжнародні зобов'язання щодо охорони довкілля; транскордонне забруднення; необхід-

ність міжнародного обміну досвідом, технологіями тощо), можна зробити висновок, що розв'язання сучасних екологічних проблем в Україні можливе тільки в умовах широкого й активного співробітництва зі всіма державами світу (особливо з державами-сусідами) у сфері екологічного права, екологічної політики та екологічної економіки.

Екологічне управління – процес постійного впливу суб'єктів управління (державні органи, економічні суб'єкти, громадськість) на об'єкти управління (особистість, колектив, технологічний процес, підприємство, територіальні органи, держава), спрямований, головним чином, на дотримання вимог природоохоронного законодавства, розробку та реалізацію екологічних цілей, проектів та програм для досягнення оптимальних соціо-екологічних результатів при мінімізації економічних витрат [7, С. 316-320].

В нашому суспільстві великим попитом користуються місця громадського харчування. Ресторанний бізнес зараз є одним із найвигідніших з комерційної точки зору. При створенні ресторанного комплексу

основним завданням є правильно обрана тематика, стиль та напрямок ресторану з урахуванням усіх вже прийнятих норм та правил для відкриття та повноцінного функціонування місць громадського харчування.

Дизайн, створений не людиною, а самою природою – так можна описати екостиль у інтер'єрі. Відверто натуральні матеріали, тепла комфортна палітра квітів землі, піску і кори, прості затишні дерев'яні меблі з виразною грою ліній на спилі дошки, грубуватолляний текстиль, що милується нерівністю нитки, витканой в рогожі – ось з чого складається вишукана простота інтер'єру екологічного стилю. Люди, що проводять час в таких місцях стають добрішими і спокійнішими – вони починають помічати красу найпростіших речей, тому що вони близькі людині за своєю природою, неагресивні і романтичні [8, С. 25-28].

Основою життєдіяльності будь-якого суспільства є безпечне природне навколишнє середовище, що залишається не лише запорукою добробуту та якості життя, але й гарантією подальшого розвитку людської цивілізації.

Рис. 1. Проектна модель взаємовідносин вертикально-інтегрованої структури мережі екоресторанів “Батьківська хата” [розроблено автором]

Поступове усвідомлення людством нових загроз (високий ступінь зосередженості шкідливих виробництв; високий рівень ресурсо- та енергоспоживання; відсутність сучасних екологічних технологій; повільна, але неминуха деградація генофонду населення примушують суспільство шукати нові підходи до соціально-економічного розвитку та природокористування. Одним із таких підходів є впровадження екологічного

та органічного маркування. Саме маркування є джерелом інформації про чистоту, безпечність і якість пропонованої на ринку продукції; ефективним інформаційним механізмом, який є свого роду знаком якості пропонованої на ринку продукції.

Екологічне маркування – це логічне завершення процедури сертифікації (екологічної сертифікації) продукції, оскільки ідентифікована в такий спосіб про-

дукція та весь її життєвий цикл (включно економічний аспект) легітимно працює на користь держави; стимулює збут екологічної продукції; сприяє вивченню та формуванню попиту на екологічно безпечну продукцію, технології чи послуги; засвідчує відповідальність організації за виконання екологічних, економічних, соціальних зобов'язань на всіх рівнях [9, С. 192-201].

Мережа еко-ресторанів "Батьківська хата" в номінації "Еко" визнана Асоціацією кулінарів України "Кращим рестораном української кухні 2015 року". У ресторанах мережі дотримуються популярного в сучасній світовій кулінарії напрямку *simple cuisine* – проста натуральна їжа з екологічно чистих продуктів. Розглянемо елементи проектної моделі взаємодійно-син вертикально-інтегрованої структури мережі еко-ресторанів "Батьківська хата" (рис. 1.).

Власний замкнутий цикл виробництва продуктів здорового харчування, від лану до столу, це трудомісткий і складний процес. Основна мета – ефективна логістика, вирощення, виготовлення та забезпечення ресторанів еко-продуктами. Створена власна торгова марка фермерських еко-продуктів "ПоплавОК". Вся продукція мережі пройшла сертифікацію і відповідає європейським вимогам, показникам якості та екологічності. Підписані угоди про експорт до країн ЄС. Керівництво мережі еко-ресторанів уклало угоди про надання франчайзингу, за якими "Батьківська хата" буде широко представлена в європейських країнах [10, С. 1].

ВИСНОВКИ

Отже, дослідження інноваційних тенденцій розвитку ресторанного господарства досить актуальне на сучасному етапі. Необхідно звернути увагу на використання природних матеріалів в оформленні закладів, вирощування локальної органічної продукції, безпечно для довкілля утилізацію відходів, екологічні проблеми, які стосуються не окремої країни, а майбутнього людства в цілому. Застосування інноваційних тенденцій розвитку закладів ресторанного бізнесу створює сприятливі умови для ефективного розвитку туристичної сфери загалом. Відпочинок туристів передбачає харчування та проживання в належних умовах, сприяє відновленню духовних та фізичних сил подорожуючих.

Список використаних джерел

1. Чичкало-Кондрацька І.Б., Теницька Н.Б. Міжнародний досвід стимулювання розвитку інтелектуального потенціалу та захисту інтелектуальної власності // *Економіка і регіон*. 2014. № 3 (45). С. 105–111.
2. Отенко І. Формування бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства // *Зб. наук. пр. ЧДТУ. Економіка і регіон*. 2014. Вип. 37. Ч. 3. С. 40–45.
3. Ляшко І.І., Єременко О.М. Тенденції розвитку та механізми регулювання міжнародної торгівлі послугами в умовах глобалізації // *Вісн. Донец. держ. ун-ту «Менеджер»*. Серія: Економічні науки. 2016. № 4 (73). С. 47–54.
4. Внучко С.М. Глобальні проблеми сучасності: причини виникнення та шляхи їх розв'язання // *Наукові пр. Чорномор. держ. ун-ту ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Політологія. 2014. Т. 228, вип. 216. С. 18–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2014_228_216_5

5. Семенюк Е.П. Людина у фокусі глобальних проблем сучасності // *Соціокультурні проблеми людини*. Серія: Філософсько-світоглядні засади буття людини. 2008. № 3. С. 23–30.

6. Бігдан О.В. Напрями розвитку екологоорієнтованого агровиробництва у країнах Європейського Союзу // *Агро-світ*. 2013. № 4. С. 23–27.

7. Дубович І.А. Міжнародне співробітництво у галузі екологічного права, екологічної політики та екологічної економіки // *Зб. наук.-техн. пр. Нац. лісотехн. ун-ту України*. Серія: Технологія та устаткування деревообробних підприємств. 2006. Вип. 16.1. С. 316–320.

8. Мироненко В.П., Дудка С.-Р.О. Екологічність у формуванні предметно-просторового середовища ресторанних комплексів // *Вісн. Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*. 2011. № 8. С. 25–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2011_8_9

9. Царук І.М., Шпильова Ю.Б. Українські реалії маркування екологічно чистих товарів. 2016. № 4. С. 192–201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_4_23

10. Еко-ресторан «Батьківська хата» – лідер топ-рейтингу країнних ресторанів України. URL: <http://vchasno.com/event/9578/>

References

1. Chychkalo-Kondratska I.B., Tenytska N.B. International experience of stimulating the development of intellectual potential and the defence of intellectual property // *Economy and the region*. 2014. № 3 (45). pp. 105–111. (in Ukrainian).
2. Otenko I. Formating a business model of the innovative development of an enterprise // *Collection of scientific works. CHDTU. Economy and the region*. 2014. Issue 37. Part 3. pp. 40–45. (in Ukrainian).
3. Lyashko I.I., Yeremenko O.M. Trends of development and mechanisms for regulating the international trade services in the conditions of globalization // *Herald of Donetsk state university "Manager". Series: Economic sciences*. 2016. № 4 (73). pp. 47–54. (in Ukrainian).
4. Vnuchko S.M. Global problems of the present: causes of occurrence and ways of their resolution // *Scientific papers Chornomor. derzh. un-t im. Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska academia"*. Series: *Politology*. 2014. Vol. 228, Issue 216. pp. 18–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2014_228_216_5 (in Ukrainian).
5. Semenyuk E.P. A person in the focus of global problems of the present // *Socio-humanitarian problems*. Series: *Philosophical and ideological foundations of human existence* 2008. № 3. pp. 23–30. (in Ukrainian).
6. Bihdan O.V. Directions of development of the ecologically oriented agricultural production in the countries of the European Union // *Agrosvit*. 2013. № 4. pp. 23–27. (in Ukrainian).
7. Dubovych I.A. International cooperation in the field of ecological law, ecological policy and ecological economy // *Collection of scientific works. Nats. lisotekh. un-t Ukrainy*. Series: *Technology and equipment of woodworking enterprises* 2006. Issue 16.1. pp. 316–320. (in Ukrainian).
8. Myronenko V.P., Dudka S.-R.O. Environmental friendliness in the formation of a subject-space environment of hotel and restaurant complexes // *Herald of Kharkiv state design and art academy. Art studies. Architecture*. 2011. № 8. pp. 25–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2011_8_9 (in Ukrainian).
9. Tsaruk I.M., Shpyliova Yu.B. Ukrainian realities of marking ecologically friendly goods. 2016. № 4. pp. 192–201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_4_23 (in Ukrainian).
10. Eco-restaurant "Batkivska khata" – top-ranking leader of the best restaurants of Ukraine. URL: <http://vchasno.com/event/9578/> (in Ukrainian).

КОСТЮНИК

Олена Валеріївна
elena_kostynik@ukr.net

УДК 33.053.22:658.152(045)

ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ
ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА
НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ
СТАНДАРТАМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ

ЧАЙКОВСЬКА

Тетяна Сергіївна
tania.chayka1997@gmail.comк.е.н., доцент кафедри,
Національний авіаційний
університетFEATURES AND DIFFERENCES IN
ACCOUNTING FOR FIXED ASSETS
ACCORDING TO NATIONAL AND
INTERNATIONAL ACCOUNTING
STANDARDSстудент, Національний
авіаційний університет

У процесі господарської діяльності основні засоби підприємства посідають чільне місце, адже мають безпосередній та значний вплив на ефективність діяльності та фінансові результати суб'єктів господарювання. Отже, їх раціональне використання, правильність обліку та впровадження міжнародної практики є запорукою досягнення високих фінансових показників. У даній роботі проведено дослідження та аналіз особливостей та відмінностей ведення обліку основних засобів за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

* * *

В процессе хозяйственной деятельности основные средства предприятия занимают видное место, ведь имеют непосредственное и значительное влияние на эффективность деятельности и финансовые результаты субъектов хозяйствования. Так что их рациональное использование, правильность учета и внедрение международной практики является залогом достижения высоких финансовых показателей. В данной работе проведено исследование и анализ особенностей и различий ведения учета основных средств по национальным и международным стандартам бухгалтерского учета.

* * *

Introduction. In the process of economic activity, the fixed assets of the enterprise occupy a prominent place, since they have a direct and significant influence on the efficiency of activities and financial results of economic entities. Integration processes in the economy are the transition to the improvement and modernization of the national economy and the active implementation of international accounting standards.

Purpose. The purpose of this work is to study the features of accounting for fixed assets in accordance with national and international accounting standards and the allocation of common rules and differences between them.

Results. The methodology for accounting for fixed assets and the presentation of accounting information in the financial statements of enterprises is regulated by the standard of accounting 7 "Fixed assets". General accounting rules for fixed assets are reflected in International Accounting Standard 16 "Fixed Assets". In this work, the research and analysis of the features and differences of the accounting of fixed assets in accordance with national and international accounting standards was conducted.

In the course of the study, it was found that these provisions have similar rules and are different. International standards are the basis for national standards. Their difference is due to the peculiarities of the national economy. The international activity of companies leads to a gradual transition to international accounting and financial reporting standards. It helps to increase the competitiveness of companies and the high level in the world market. Therefore, continuous improvement of accounting is important. Consequently, their rational use, the correctness of accounting and the implementation of international practice is a guarantee of achieving high financial performance.

Conclusion. Each state has certain economic features. Therefore, the accounting of fixed assets differs from international practice as well. Consequently, the transition to international standards will improve the quality of accounting information and enhance its usefulness.

Ключові слова: основні засоби, актив, національні стандарти, міжнародні стандарти, первісна вартість, амортизація, оцінка

Ключевые слова: основные средства, актив, национальные стандарты, международные стандарты, первоначальная стоимость, амортизация, оценка

Keywords: fixed assets, assets, national standards, international standards, initial value, depreciation, valuation

ВСТУП

Процес економічного розвитку України супроводжується приведенням національних стандартів бухгалтерського обліку (далі – НСБО) до основних норм та принципів, що передбачені міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (далі – МСБО) та світовою практикою.

Основні засоби – це активи, які зазвичай є найбільшою складовою загального капіталу підприємства і у свою чергу від їх характеристик, наприклад, таких як

технічний стан, кількість, якість, залежать основні показники діяльності підприємства та його фінансові результати, тому врахування міжнародного досвіду у процесі ведення обліку основних засобів є значним кроком до покращення його якості.

Інтеграційні процеси в економіці, нині стають перехідною ланкою до покращення та модернізації національної економіки в цілому та активного запровадження МСБО.

Враховуючи значимість основних засобів у діяль-

ності підприємств, дослідження даного поняття є досить актуальним і супроводжується великою кількістю наукових праць спрямованих на ведення бухгалтерського обліку основних засобів. Дане питання було розглянуто такими науковцями як І. Бланк, Е.С. Дяченко, І.В. Ксьонжик, М. Баканов, Н.М. Пирець та ін.

Ведення обліку основних засобів за МСБО, досліджували І. Жолнер, Л.М. Руденко, О.С. Яцунська.

Однак, за останній період було внесено чимало корективів як до НСБО так і до МСБО, що призводить до актуальності даного питання.

МЕТА РОБОТИ

Мета даної роботи полягає у дослідженні особливостей ведення обліку основних засобів відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та виокремлення спільних суджень та розбіжностей між ними.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою для проведення дослідження виступили загальнонаукові методи економічного аналізу, метод порівняння, синтез і групування, факторний аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ

Процес економічного зростання України супроводжується необхідністю поєднання внутрішньодержавного та зарубіжного досвіду ведення бухгалтерського обліку, його основних принципів та норм.

Проведення міжнародної діяльності суб'єктами господарювання та взаємозв'язки із іноземними організаціями зумовлюють плавний перехід до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що забезпечує високий рівень конкурентоспроможності наших підприємств та сприяє підвищенню показників їхньої діяльності. Тому постійне вдосконалення організації ведення обліку є необхідним.

Створення нових організаційних форм виробництва, ускладнення та удосконалення технологічних процесів, призводять до зміни структури та складу основних засобів підприємства. Унаслідок чого виникає потреба у їх більш детальному та достеменному обліку, який задовольнятиме потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів.

Методологія ведення обліку основних засобів та відображення бухгалтерської інформації у фінансовій звітності підприємств всіх форм власності, окрім бюджетних установ, регламентується П(С)БО 7 «Основні засоби». Загальні правила обліку ОЗ відображені в М(С)БО 16 «Основні засоби».

Як вище зазначалося, національні стандарти бухгалтерського обліку створюються, враховуючи правила та норми, визначені міжнародними стандартами. Внаслідок чого є досить велика кількість подібностей між П(С)БО 7 «Основні засоби» та М(С)БО 16 «Основні засоби», але й виникають деякі розбіжності, зумовлені специфікою національної економіки.

Відповідно до П(С)БО 7, основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва / діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний

строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

Відповідно до М(С)БО 16, Основні засоби – це матеріальні об'єкти, що їх: утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду [2].

На перший погляд можна зробити висновок, що дані визначення є досить подібними, але насправді є деякі відмінності. Так, у М(С)БО 16 точно не зазначено, що саме відноситься до об'єктів основних засобів. Відповідно до даного стандарту бухгалтер має право на свій розсуд, спираючись на свою кваліфікаційну точку зору визначати приналежність певних видів майна до об'єктів основних засобів, враховуючи різноманітні критерії, такі як умови експлуатації та інші.

Отже, проведемо більш детальний аналіз методології ведення обліку основних засобів, розглядаючи основні нюанси, передбачені П(С)БО 7 та М(С)БО 16.

Класифікація основних засобів в П(С)БО 7 наведена більш детально, порівняно з М(С)БО 16, в ньому виділяються такі групи основних засобів: земельні ділянки; транспортні засоби; будинки, споруди; багаторічні насадження; машини та обладнання; тварини; капітальні витрати на поліпшення земель; інструменти, приладдя, інвентар (меблі); інші основні засоби, натовість в М(С)БО 16 виділяють: земля та будівлі; машини та обладнання; офісне обладнання; кораблі; літаки; меблі та приладдя; автомобілі; земля [4].

Поняття первісної вартості, є тотожним як у національних, так і у міжнародних стандартах. Якщо розглядати більш детально елементи первісної вартості ОЗ, то за М(С)БО 16 до первісної вартості не включають суму майбутніх витрат на приведення об'єкта до стану придатного до введення в експлуатацію, відносять лише вартість об'єкта, визнану на той момент. Первісна вартість повинна бути переглянута кожного року, на постійній основі, а її збільшення, відносять до фінансових витрат, а не до самої первісної вартості.

У П(С)БО 7 чітко не виділяють алгоритм оцінки ОЗ, відповідно, до первісної вартості можуть бути віднесені всі витрати пов'язані з даним об'єктом.

На формування первісної вартості мають вплив шляхи надходження або ж створення основних засобів. Якщо розглядати варіант купівлі об'єкту основних засобів в кредит, то відповідно до М(С)БО 16 відсотки за кредитом обліковують у відповідності до М(С)БО 23 «Витрати на позики», враховуючи всі умови позики. За П(С)БО 7 сума відсотків за кредитом на придбання ОЗ, до первісної вартості не включається.

У М(С)БО 16 зазначається, що під час обміну об'єктів ОЗ собівартість такого об'єкта визначається за справедливою вартістю, якщо ж останню важко визначити, основні засоби зараховуються за балансовою вартістю.

За П(С)БО 7 при обміні основних засобів на подібні об'єкти, їх вартість визначається за справедливою вартістю, у разі обміну на неподібний об'єкт врахо-

вують величину залишкової вартості, якщо вона більша за справедливу, то зараховують об'єкт саме за справедливою вартістю, а різницю відносять до витрат [5].

У разі придбання основних засобів за рахунок грантів, їх балансова вартість може бути зменшена, на суму цих грантів, що передбачено М(С)БО 16.

Якщо основні засоби купують за рахунок цільового фінансування, то відповідно до П(С)БО 7 не передбачається зменшення їх первісної вартості на суму державних грантів.

Під час внесків учасників до статутного капіталу за рахунок основних засобів їх вартість оцінюється за справедливою вартістю, відповідно до П(С)БО 7.

У М(С)БО 16 не передбачається внесків до статутного капіталу об'єктами основних засобів, тобто така можливість виключається.

Щодо оцінки основних засобів, то за М(С)БО 16 виділяють два варіанти її проведення: метод собівартості та переоцінки. Кожне підприємство має право обирати більш зручніший та раціональний для них метод. У П(С)БО 7 передбачається проведення переоцінки основних засобів у тому разі, якщо їх залишкова вартість дуже відрізняється від справедливої. Це може бути як уцінка так і дооцінка [3].

ВИСНОВКИ

Економічний розвиток України супроводжується зростанням великої кількості підприємств, які різняться організаційними формами, специфікою своєї діяльності. Кожне підприємство потребує достатньої кількості основних засобів та раціонального їх використання, а отже й вдосконаленого обліку таких об'єктів.

Кожна держава має певні особливості ведення обліку основних засобів, зумовлені відмінними рисами національної економіки. Національні стандарти бухгалтерського обліку побудовані із врахуванням таких відмінностей.

Н(С)БО України та більшості держав створені із врахуванням міжнародних стандартів, які мають рекомендаційний характер, щодо застосування, а у деяких країнах використовуються як основний регламентуючий документ.

У даній роботі було проведено дослідження особливостей ведення обліку основних засобів за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, розглянуто основні розбіжності та тожності.

Отже, проаналізувавши дані нормативні документи, можна зробити висновок, що вони є досить подібними, але при цьому різняться в деяких судженнях. Для подальшого розвитку економіки та модернізації підприємств, враховуючи їх міжнародну діяльність, слід проводити актуалізацію національних стандартів бухгалтерського обліку та наближувати їх до міжнародних стандартів, щоб покращити якість ведення обліку та підвищити зрозумілість та прозорість облікової інформації. Такі кроки неодмінно сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 р. № 92. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014.
3. Азаровська Ю.В. Міжнародна практика та вітчизняний досвід обліку необоротних активів. URL: <http://www.mnau.edu.ua/studentresearchjournal/studentresearchjournal021.pdf>
4. Яцунська О.С. Деякі проблемні питання обліку основних засобів в умовах реформування системи бухгалтерського обліку України. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/ispu/bitstream/123456789/588/1>.
5. Руденко Л.М. Відмінності в обліку основних засобів за МСБО 16 і П(С)БО 7. URL: <http://biznesinalogi.com/vidminnosti-voblikuosnovnix-zasobiv-za-msbo-16-i-psbo-7/>

References

1. Regulation (standard) of accounting 7 "Fixed assets" of 27.04.2000. № 92. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (in Ukrainian).
2. International Standard of Accounting 16 "Fixed Assets" of 01/01/2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014 (in Ukrainian).
3. Azarovska Yu.V. International practice and domestic experience in accounting for non-current assets. URL: <http://www.mnau.edu.ua/studentresearchjournal/studentresearchjournal021.pdf> (in Ukrainian).
4. Yatsunska, O.S. Some problematic issues of accounting for fixed assets in the context of reforming the accounting system of Ukraine. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/ispu/bitstream/123456789/588/1> (in Ukrainian).
5. Rudenko L.M. Differences in accounting for property, plant and equipment under IAS 16 and P (C) BO 7. URL: <http://biznesinalogi.com/vidminnosti-voblikuosnovnix-zasobiv-za-msbo-16-i-psbo-7/> (in Ukrainian).

ШАПАРЕНКО

Олександр Андрійович
Shaparenko874@gmail.com

УДК 342

РОЛЬ ТА МІСЦЕ КОМІТЕТІВ У ЗДІЙСНЕННІ ЗАКОНОДАВЧОЇ
ФУНКЦІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИмагістр, помічник юриста,
ПРАТ «Аудиторська фірма
"Аналітик"»THE ROLE AND PLACE OF COMMITTEES IN THE IMPLEMENTATION
OF THE LEGISLATIVE FUNCTION OF THE VERKHOVNA RADA OF
UKRAINE

Ключові слова: Верховна Рада України, комітети Верховної Ради України, законодавча функція, законопроектна робота, законодавча ініціатива

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, committees of the Verkhovna Rada of Ukraine, legislative function, draft law, legislative initiative

Сучасний стан розвитку суспільних відносин в Україні характеризується низкою характерних особливостей, що зумовлені наявністю суперечностей між владними інститутами. Український парламент є вищим органом народного представництва, як і у всіх демократичних державах. На прикладі світового досвіду можна побачити, що насправді дієвою є така система державного управління, за якої не лише приймаються дієві нормативно-правові акти, а й забезпечується їх реалізація, зокрема за рахунок ефективної роботи парламентів. Тому побудова та розвиток демократії в нашій державі неможливі без розвитку парламентаризму, що передбачає в свою чергу підвищення ефективності роботи усіх органів Верховної Ради України, в тому числі і її комітетів.

Комітети Верховної Ради України являють собою постійно діючі депутатські органи українського парламенту, призначені своєю роботою сприяти безперервній діяльності єдиного органу законодавчої влади. Вони є допоміжними органами, за допомогою яких український парламент реалізує свої завдання і функції. У зв'язку з цим законодавець наділив їх значними повноваженнями.

Варто зазначити, що окремі питання ролі комітетів у законодавчому процесі вже досліджували такі вчені, як О.М. Анохін, О.В. Задорожній, О. Мудра, З.О. Погорелова, А.В. Шипіка та інші. Проте, дослідження присвячені здебільшого загальним проблемам законодавчого процесу й підготовці комітетами Верховної Ради України законопроектів.

Отже, особливо актуальним у цьому аспекті є дослідження ролі та місця комітетів Верховної Ради України у здійсненні законодавчої функції парламенту.

Загалом, якщо класифікувати парламенти за місцем й роллю в їхній діяльності комітетів, то можна виокремити держави, де вагомість комітетів традиційно велика і де вони не відіграють такої ролі. До першої групи відносяться США, де комітети проводять слухання, засідання й здійснюють свої функції не тільки під час сесії, а ще й між ними, проводять розслідування з будь-яких питань, що віднесені до їх юрисдикції, викликають свідків, вимагають необхідні документи тощо. До цієї групи країн відносяться також Італія, Бразилія, Іспанія, Греція та деякі інші. Так, в Іспанії комісії здійснюють функції палат парламенту, якщо термін повноважень останніх закінчився або коли вони роз-

пущені. Крім того, конституція закріплює положення, що постійні комісії можуть здійснювати деякі передбачені нею повноваження палат з питання прийняття тимчасових законодавчих положень (декретів-законів), у випадку, якщо палати розпущені чи їх повноваження закінчилися, або якщо вони не скликані [1, С. 66, 67, 69]. Також комісії в Італії та секції у Греції за певних умов можуть приймати закони замість палат. У деяких країнах більшість законів приймається саме комітетами, щоправда, ці закони не мають істотного значення [2, С. 249]. Як приклад парламентів, де роль комітетів не настільки велика, можна назвати країни, що розвиваються, де законодавчі органи часто відіграють роль консультативного органу, тільки формально затверджуючи законопроекти уряду. Парламентські комітети в цих країнах доволі рідко користуються законодавчо наданими їм правами, що пов'язані з викликом посадових осіб і свідків, вимаганням документів тощо. У країнах з авторитарними режимами такі повноваження закріплені за комітетами тільки формально [3, С. 547-548].

Правовий статус комітетів Українського парламенту врегульовано Конституцією України, Законом «Про комітети Верховної Ради України», гл. 4.4 Регламенту Верховної Ради України і положеннями про комітети, які затверджуються Верховною Радою України.

Напрямки діяльності комітетів Верховної Ради України похідні від функцій парламенту в цілому і спрямовані на їх деталізацію. Зокрема, основоположною функцією діяльності комітетів є законопроектна робота, яка включає організацію розробки за дорученням Верховної Ради України чи з власної ініціативи проектів законів та інших актів, що розглядаються парламентом, попередній розгляд та підготовку висновків і пропозицій щодо проектів законів, внесених іншими суб'єктами законодавчої ініціативи, доопрацювання та редагування за дорученням Верховної Ради України чи з власної ініціативи окремих законопроектів за наслідками розгляду їх у першому та наступних читаннях, визначення завдань з розробки законопроектів чи їх структурних частин, узагальнення зауважень і пропозицій, що надійшли внаслідок їх всенародного обговорення.

Необхідно відмітити, що ст. 12 ЗУ «Про комітети Верховної Ради України» як елемент законопроектної функції парламентських комітетів прямо передбачається розробка ними проектів законів й інших актів Вер-

ховної Ради України [4].

Розроблення комітетами проектів законів не лише за дорученням Верховної Ради України, а й з власної ініціативи забезпечує необхідну свободу їх законопроектної діяльності та розширює їх перспективи із вдосконалення законодавчого врегулювання актуальних сфер суспільних відносин. Одночасно ініціативна розробка комітетами законопроектів може стосуватись тільки тих питань, що віднесені до предметів їх відання. З одного боку, зазначене правило обґрунтовано обумовлюється існуючим галузевим характером компетенції і розмежуванням їх предметів відання та у підсумку сприяє доцільному використанню потенціалу комітетів й підвищенню якості фахово підготовлених ними законопроектів. З іншого боку, недостатньо чіткий поділ предметів відання парламентських комітетів ускладнює однозначне визначення комітетів, які повноважні розробляти відповідні проекти законів. Зважаючи на це та, беручи до уваги відсутність будь-яких обмежень суб'єктів законодавчої ініціативи щодо підготовки та подання законопроектів в залежності від їх предмету, на даний час вважаємо недоречною, але допустимою розробку непрофільними комітетами законопроектів, якщо їх подальший розгляд буде здійснюватись вже профільним комітетом парламенту. Крім цього, може виникати й питання щодо об'єктивності розгляду законопроекту головним комітетом, якщо саме він був його розробником. У такій ситуації на думку О.М. Мудрої означений комітет Верховної Ради України не повинен призначатись головним при розгляді даного законопроекту, але це, у свою чергу, ставить питання компетентності іншого комітету, який призначатиметься головним [5, С. 31].

Крім того, необхідно звернути увагу на те, що розроблені парламентськими комітетами законопроекти за власної ініціативи повинні вноситись на розгляд парламенту членами комітету за його рішенням (п. 1 ч. 1 ст. 15 ЗУ «Про комітети Верховної Ради України») [4]. Взагалі, якщо погодитись із правильністю даного алгоритму, варто зацентувати увагу на дещо формаль-

ному характері вказаної норми, яка фактично не заважає, наприклад, поданню законопроекту членами комітету без його рішення або поданню проекту не членами комітету. Зважаючи на вказане, дані питання повинні бути чітко врегульованими Регламентом Верховної Ради України. У контексті цього актуальним стає також питання віднесення комітетів парламенту до суб'єктів права законодавчої ініціативи, що якнайбільш буде відповідати їх ролі у здійсненні законодавчої функції Верховної Ради України і загалом активізує законопроектну діяльність комітетів. Тому, вбачається за доцільне надання права законодавчої ініціативи комітетам парламенту та вдосконалення вже існуючого порядку підготовки та внесення ними законопроектів на розгляд Верховної Ради України.

Список використаних джерел

1. Конституции государств Европы: в 3 т. / под общ. ред. Л.А. Окунькова. Москва, 2001. Т. 2.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. Москва, 1997. 568 с.
3. Сравнительное конституционное право / А.И. Ковлер, В.Е. Чиркин, Ю.А. Юдин и др. Москва, 1996. 729 с.
4. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. №19. Ст.134.
5. Мудра О. Роль комітетів Верховної Ради України у законодавчому процесі // Право України. 2000. № 12. С. 29-32.

References

1. Constitution of European states: in 3 vol. / ed. L.A. Okunkova. Moscow, 2001. Vol. 2.
2. Chirkin V.E. Constitutional law of foreign countries. Moscow, 1997. 568 p.
3. Comparative constitutional law / A.I. Kovler, V.E. Chirkin, Y.A. Yudin et. al. Moscow, 1996. 729 p.
4. About committees of the Verkhovna Rada of Ukraine: Law of Ukraine from April 4, 1995 № 116/95-BP // Herald of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1995. № 19. Art. 134.
5. Mudra O. The Role of Committees of the Verkhovna Rada of Ukraine in the Legislative Process // Law of Ukraine. 2000. № 12. pp. 29-32.

ШАПАРЕНКО

Олександр Андрійович
Shaparenko874@gmail.com

УДК 342

ТИМЧАСОВІ СЛІДЧІ КОМІСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ:
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮмагістр, помічник юриста,
ПРАТ «Аудиторська фірма
"Аналітик"»TEMPORARY ADVISORY COMMITTEES OF THE VERKHOVNA RADA
OF UKRAINE: PROVIDING PARLIAMENTARY CONTROL

Ключові слова: Верховна Рада України, тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України, парламентське розслідування.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, interim investigation commissions of the Verkhovna Rada of Ukraine, parliamentary investigation

Впровадження такої форми парламентського контролю як парламентське розслідування зумовлене прагненням розділити процес розслідування та реалізацію певної політики. Так, на європейському просторі парламентське розслідування здійснюється через слідчі комісії (Австрія, Литва, Польща, Норвегія) або слідчі комітети (Бельгія, Італія, Латвія, Угорщина, Франція). У більшості випадків завданням комісій є з'ясування причин виникнення критичного чи небезпечного становища або ситуації, а також вироблення системи рекомендацій, у тому числі, законодавчої ініціативи відносно попередження повторення подібної ситуації у майбутньому. Як правило, необхідність створення тимчасових слідчих комісій виникає в момент загострення певних суспільних проблем, що є носіяч резонансний характер. Адже проведення звичайного розслідування може бути неефективним та недостатнім.

В нашій державі найактуальнішими проблемами, з якими пов'язується формування тимчасових слідчих комісій, є, зокрема, питання доцільності витрачання коштів державного бюджету, переслідування представників опозиції, напади на громадських активістів, корупційні діяння посадовців, діяльність правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування.

Спеціально створені тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України наділені широким колом повноважень зі збору доказів, вилучення необхідних матеріалів, виклику свідків. Тому розслідування саме за допомогою тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України є дуже важливою частиною механізму парламентського контролю. Так, з цього приводу В.Ф. Погорілко зазначав: «Загальною тенденцією у функціонуванні і розвитку комітетів та комісій є зростання їх ролі, особливо у демократичних країнах» [1, С. 205].

Створення тимчасових слідчих комісій передбачено, перш за все, Конституцією України. Так, відповідно до ст. 89 Основного Закону Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки і попереднього розгляду питань.

Верховна Рада України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, утворює тимчасові слідчі комісії, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України.

Висновки і пропозиції тимчасових слідчих комісій не є вирішальними для слідства і суду.

Організація і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України, її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом [2]. Загальні засади створення та функціонування тимчасових слідчих комісій передбачені ст.ст. 87, 88, ч. 2-5, 7, 8, ст. 85 Регламенту Верховної Ради України.

15 січня 2009 р. з подоланням вето Президента України було прийнято ЗУ «Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» № 890-VI, проте Рішенням Конституційного Суду України від 10 вересня 2009 р. № 20-рп/2009 [4] вказаний Закон за суто процедурними підставами визнано неконституційним.

Тимчасові комісії, зазвичай, створюються для розгляду одного визначеного питання і розпускаються після виконання покладеного на них завдання [3, С. 73]. Найхарактернішою особливістю тимчасових слідчих комісій є мета їх діяльності, а саме розслідування певних проблемних ситуацій від імені усього парламенту.

Як бачимо, єдиною нормою, яка встановлює підстави та повноваження тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України, є ст. 89 Конституції України: «...для проведення розслідувань з питань, що становлять суспільний інтерес...». Проте, ані конкретних підстав створення, ані конкретного предмету розслідування ні Конституцією, ні Регламентом Верховної Ради, ні спеціальним законодавством України не встановлено. Визначення підстав створення та предмета здійснюваних тимчасовими слідчими комісіями парламенту розслідувань є доволі загальним та дещо оціночним.

У зв'язку з цим, вбачається за необхідне на рівні спеціального закону визначити конкретні підстави створення тимчасових слідчих комісій, якими можуть бути:

1) надходження відомостей про загрозу суверенітету, територіальній цілісності України або її економічним, науково-технічним, національно-культурним інтересам та/або охороні довкілля;

2) надходження відомостей про резонансне та/або масове порушення прав, свобод і законних інтересів громадян, їх об'єднань чи зловживання владою посадовими або службовими особами, що завдало істотної шкоди суспільним інтересам.

Таким чином, дослідження функціонування тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України підтверджує, що їх створення та функціонування вимага-

ють вдосконалення. Мається на увазі необхідність прийняття спеціального закону, що має на вимогу Основного закону України чітко визначити правовий статус, порядок створення та функціонування тимчасових слідчих комісій парламенту.

Список використаних джерел

1. Конституційне право України / О.Ф. Фріцький та ін. Київ, 1999. 734 с.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141.
3. Крылов Б.С. Парламент буржуазного государства. Политическая сущность и формы парламента и парламентаризма на современном этапе. Москва, 1963. 355 с.
4. Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності)

Закону України, справа № 20-рп/2009 від 10 вересня 2009 р. // Офіційний вісник України. 2009. № 72. Ст. 2488.

References

1. Constitutional Law of Ukraine / O.F. Fritzkyi et.al. Kyiv, 1999. 734 p.
2. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996, № 254k / 96-BP // News of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. № 30. p. 141.
3. Krylov B.S. Parliament of the bourgeois state. The political nature and forms of parliament and parliamentarism at the presentstage. Moscow, 1963. 355 p.
4. About Temporary Investigations Commission, Special Temporary Commission of Inquiry and Temporary Special Committees of the Verkhovna Rada of Ukraine: Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional petition of the President of Ukraine regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the Law of Ukraine, case № 20-rp/2009 dated September 10, 2009 // Official herald of Ukraine. 2009. № 72. Art. 2488.

ЧИ МАЄ ПРАВО ПІДПРИЄМСТВО ВІДРАХОВУВАТИ АЛІМЕНТИ ІЗ ЗАРПЛАТИ У СУМІ, МЕНШІЙ ЗА МІНІМАЛЬНУ?

Роз'яснення стосується випадку, коли підприємство за виконавчими документами здійснює відрахування аліментів із заробітної плати деяких працівників. Зокрема, відрахування аліментів може проводитися згідно судового рішення, яке було прийняте більше 5 років тому, за яким аліменти присуджено у твердій грошовій сумі, яка є значно меншою, ніж мінімальний розмір аліментів, визначений згідно чинного законодавства на даний час.

Виникає питання – чи потрібно такому підприємству відрахувати із заробітної плати працівника розмір аліментів, який законодавством визначений як мінімальний? Чи утримувати аліменти лише в тому обсязі, який зазначено у виконавчому документі?

Відповідь. Відрахування із заробітної плати аліментів на підставі виконавчих документів здійснюється підприємствами відповідно до ст.ст. 70, 71 Закону України «Про виконавче провадження» (надалі Закон).

Згідно ч. 1 ст. 71 Закону *виконавець стягує з боржника аліменти у розмірі, визначеному виконавчим документом, але не менше мінімального гарантованого розміру, передбаченого Сімейним кодексом України.*

Тобто, обов'язок щодо визначення розміру аліментів, які підлягають стягненню, покладається на виконавця (орган державної виконавчої служби або приватного виконавця).

Відповідно до ч. 6 ст. 71 Закону у разі стягнення аліментів як частки заробітку (доходу) боржника на

підприємстві, в установі, організації, у фізичної особи, фізичної особи-підприємця відрахування здійснюються з фактичного заробітку (доходу) на підставі постанови виконавця.

Порядок оформлення та надсилання постанови виконавця про стягнення аліментів визначається Інструкцією з організації примусового виконання рішень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5. У п. 3 Розділу X даної Інструкції зазначено, що про звернення стягнення на заробітну плату та інші доходи боржника виконавець вносить постанову, яка надсилається для виконання підприємству, установі, організації за місцем отримання боржником відповідних доходів. Така постанова повинна містити, зокрема, **розмір відрахувань.**

Висновки. Виходячи із вищезазначених норм законодавства, відрахування підприємством аліментів із заробітної плати здійснюється на підставі постанови виконавця та у розмірі, зазначеному у цій постанові.

Обов'язок стосовно визначення розміру аліментів, який відповідає Сімейному кодексу України, покладається на виконавця (орган державної виконавчої служби або приватного виконавця), а не на підприємство, яке здійснює відрахування.

*Матеріал підготовлено фахівцями
Аудиторської фірми "Аналітик"*

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЗА ЧАС ВІДРЯДЖЕННЯ – СЕРЕДНЬОДЕННА ЧИ ДЕННА? ЯКИМ ЧИНОМ ДО РОЗРАХУНКУ ВКЛЮЧАЮТЬСЯ ПРЕМІЇ?

Для розрахунку заробітної плати за час службового відрядження працівника підприємства, установи, організації керуються Постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100 «Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати» (надалі Постанова). Згідно цієї Постанови середня заробітна плата для оплати за час службового відрядження розраховується виходячи з двох попередніх місяців (середньоденна заробітна плата). Проте, є ще роз'яснення Міністерства соціальної політики, що слід також розраховувати денну заробітну плату виходячи з місяця, у якому працівник був у відрядженні.

Виникає питання – чи слід керуватися роз'ясненнями Міністерства соціальної політики, чи достатньо керуватися Постановою, яка не суперечить ст. 121 Кодексу законів про працю?

Відповідь. Постановою затверджено Порядок обчислення середньої заробітної плати (надалі Порядок), який застосовується також у випадках службових відряджень (пп. "ж" п. 1 Порядку).

Відповідно до п. 2 Розділу II Порядку у випадку службового відрядження середньомісячна заробітна плата обчислюється виходячи з виплат за останні 2 календарні місяці роботи, що передують події, з якою пов'язана відповідна виплата. Згідно п. 5 Порядку нарахування виплат у всіх випадках збереження середньої заробітної плати провадиться виходячи з розміру

середньоденної (годинної) заробітної плати.

Таким чином, відповідно до Порядку у випадку службового відрядження оплата дня відрядження розраховується виходячи із середньоденної заробітної плати за останні 2 календарні місяці, що передують відрядженню.

Окрім того, відповідно до ч. 4 ст. 121 КЗпП *працівникам, які направлені у службове відрядження, оплата праці за виконану роботу здійснюється відповідно до умов, визначених трудовим або колективним договором, і розмір такої оплати праці не може бути нижчим середнього заробітку.*

При цьому, КЗпП та інші законодавчі акти не визнають поняття «середнього заробітку». Даний термін вживається також у п. 14 Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 13.03.98 № 59, відповідно до якого за відрядженим працівником зберігаються місце роботи (посада) та середній заробіток за час відрядження, в тому числі й за час перебування у дорозі. Середній заробіток за час перебування працівника у відрядженні зберігається на всі робочі дні тижня за графіком, установленим за місцем постійної роботи.

Питання полягає в тому, чи можна вважати середнім заробітком середньоденну заробітну плату, визначену відповідно до Порядку.

У п. 2 Постанови зазначається наступне:

«Установити, що чинність цієї постанови поширюється на підприємства, установи і організації усіх форм власності. **Роз'яснення з питань обчислення середньої заробітної плати в усіх випадках її збереження надаються Міністерством соціальної політики**, а у разі коли виплати за середньою заробітною платою провадяться з **бюджету** або громадських фондів споживання, – **за участю Міністерства фінансів** і відповідних фондів».

З приводу обчислення заробітної плати за час відраджень існують листи-роз'яснення Міністерства соціальної політики України: "Щодо змін до статті 121 Кодексу законів про працю України" від 05.03.2012 р. № 204/13/184-12 та "Про врахування премій при оплаті відраджень" від 06.08.2014 р. № 1126/13/84-14 та інші.

Даними листами роз'яснюється, що середнім заробітком відповідно до ст. 121 КЗпП слід вважати денний заробіток працівника відповідно до умов трудового договору, який у випадку направлення працівника у відрадження необхідно порівняти із сумою середньоденного заробітку. У випадку, коли заробітна плата вища

його середнього заробітку, потрібно заплатити за час відрадження заробітну плату, а якщо вищий середній заробіток, то виплачується середня заробітна плата.

При цьому, до денного заробітку працівника, включаються всі елементи заробітної плати, які працівник отримує згідно з умовами трудового, колективного договору у **місяці, в якому його направляють у відрадження**: оклад, доплати, надбавки, премії, індексація тощо.

Висновки. Таким чином, при визначенні заробітної плати за час відрадження слід керуватися вищезазначеними роз'ясненнями Міністерства соціальної політики України. Проте, у разі, коли заробітна плата виплачується за рахунок бюджетних коштів, рекомендуємо розглянути питання щодо звернення Міністерства фінансів за додатковими роз'ясненнями (у відповідності до п. 2 Постанови).

Які виплати включаються у розрахунок середньоденної та денної заробітної плати?

Виплати, які включаються у розрахунок середньоденної заробітної плати, встановлені у п. 3 Порядку, а саме:

Включаються	Не включаються
Основна заробітна плата	Виплати за виконання окремих доручень (одноразового характеру), що не входять в обов'язки працівника
Доплати і надбавки (за надурочну роботу та роботу в нічний час; суміщення професій і посад; розширення зон обслуговування або виконання підвищених обсягів робіт робітниками-почасовиками; високі досягнення в праці (високу професійну майстерність); умови праці; інтенсивність праці; керівництво бригадою, виступу років та інші);	Компенсаційні виплати на відрадження і переведення (добові, оплата за проїзд, витрати на наймання житла, підйомні, надбавки, що виплачуються замість добових);
Премії: виробничі премії та премії за економію конкретних видів палива, електроенергії і теплової енергії; винагорода за підсумками річної роботи та виступу років тощо. Премії включаються в заробіток того місяця, на який вони припадають <i>згідно з розрахунковою відомістю</i> . Премії, які виплачуються за квартал і більш тривалий проміжок часу, при обчисленні середньої заробітної плати за останні два календарні місяці, включаються в заробіток в частині, що відповідає кількості місяців у розрахунковому періоді.	Премії за винаходи та раціоналізаторські пропозиції, за сприяння впровадженню винаходів і раціоналізаторських пропозицій, за впровадження нової техніки і технології, за збирання і здавання брухту чорних, кольорових і дорогоцінних металів, збирання і здавання на відновлення відпрацьованих деталей машин, автомобільних шин, введення в дію виробничих потужностей та об'єктів будівництва;
Одноразова винагорода за підсумками роботи за рік і за виступу років. Включається шляхом додавання до заробітку місяця 1/12 винагороди, нарахованої в поточному році за попередній календарний рік.	Одноразові виплати (компенсація за невикористану відпустку, матеріальна допомога, допомога працівникам, які виходять на пенсію, вихідна допомога тощо);
	Інші виплати: д) грошові і речові винагороди за призові місця на змаганнях, оглядах, конкурсах тощо; е) пенсії, державна допомога, соціальні та компенсаційні виплати; е) літературний гонорар штатним працівникам газет і журналів, що сплачується за авторським договором; ж) вартість безплатно виданого спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, мила, змивних і знешкджувальних засобів, молока та лікувально-профілактичного харчування; з) дотації на обіди, проїзд, вартість оплачених підприємством путівок до санаторіїв і будинків відпочинку; и) виплати, пов'язані з ювілейними датами, днем народження, за довголітню і бездоганну трудову діяльність, активну громадську роботу тощо;

Включаються	Не включаються
	і) вартість безплатно наданих деяким категоріям працівників комунальних послуг, житла, палива та сума коштів на їх відшкодування; ї) заробітна плата на роботі за сумісництвом (за винятком працівників, для яких включення її до середнього заробітку передбачено чинним законодавством); й) суми відшкодування шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; к) доходи (дивіденди, проценти), нараховані за акціями трудового колективу і вкладками членів трудового колективу в майно підприємства; л) компенсація працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати.

Виплати, які включаються у розрахунок денної заробітної плати (середнього заробітку).

Чіткий перелік виплат, які включаються або не включаються у рахунок денної заробітної плати, на відміну від середньоденної, законодавством та роз'ясненнями не встановлюється. Відповідно до листа Мінсоцполітики від 05.03.2012 р. № 204/13/184-12 до денного заробітку працівника, який має порівнюватись із середньоденним заробітком, включаються **всі елементи заробітної плати, які працівник отримує згідно з умовами трудового, колективного договору** у місяці, в якому його направляють у відрядження: оклад, доплати, надбавки, премії, індексація тощо.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» до **елементів заробітної плати** включаються:

- основна заробітна плата;
- додаткова заробітна плата (винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці, що включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій);
- інші заохочувальні та компенсаційні виплати (винагороди за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, виплати в рамках грантів, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми).

Визначальною ознакою врахування виплат у денний заробіток є **передбачення їх у трудовому або колективному договорі**.

Стосовно врахування премій у листі Мінсоцполітики від 24.04.2013 р. № 4566/0/14-13/13 уточнено, що до **денного заробітку працівника включаються премії, які мають постійний характер** (щомісячні, квартальні тощо).

Зауважимо, що якщо середньоденна заробітна плата розраховується виходячи із нарахувань за попередніх періодів, то денна заробітна плата розраховується виключно з нарахувань, які працівник отримує у **місяці відрядження**.

Тому до розрахунку денної заробітної плати можуть бути включені лише ті щомісячні, квартальні, річні премії, які носять постійний характер, і стосовно яких можливо розрахувати ту частину, яка припадає на місяць відрядження. Якщо ж, наприклад, розмір одноразової премії за результатами року, у якому працівник був у відрядженні, на момент нарахувань виплат за місяць відрядження визначити неможливо, або її нарахування залежить від рішення комісії, то така премія не включається до розрахунку денної заробітної плати.

ТУМАНЯН Анна Оганесівна,
аудитор АФ "Аналітик",
af.analitik.ua@gmail.com